

บทที่ 6

ทัศนะของชนชั้นกลางที่มีต่อหนังสือพิมพ์ในการตอบสนองผลประโยชน์ทางชนชั้น

สำหรับในบทนี้ ผู้วิจัยต้องการนำเสนอเนื้อหาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ในเรื่องของทัศนะที่ชนชั้นกลางมีต่อหนังสือพิมพ์ในเรื่องการตอบสนองผลประโยชน์ทางชนชั้น โดยผู้วิจัยได้จัดลำดับหัวข้อในการนำเสนอข้อมูลไว้ดังต่อไปนี้

1. บทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ต่อสังคม
2. คุณภาพของคนทำหนังสือพิมพ์ และวิธีการนำเสนอ
3. อิทธิพลของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อชนชั้นกลาง
4. การตอบสนองผลประโยชน์ทางชนชั้น

จากข้อมูลของกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ ทั้ง 18 คน ผู้วิจัยยังคงยึดกลุ่มชนชั้นกลางทั้ง 14 คนในการอธิบายทัศนะในสถานะชนชั้นกลางเช่นเดิม และได้เพิ่มบทบาทของกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นนักหนังสือพิมพ์จำนวน 4 คน เป็นผู้สะท้อนภาพในอีกมุมมองหนึ่ง เพื่อให้การแสดงทัศนะเหล่านี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

1. บทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ต่อสังคม

ในฐานะชนชั้นผู้เสพยาาวารที่คอยติดตามความเคลื่อนไหวไม่เฉพาะเพียงแต่เนื้อหาของข่าวสารเท่านั้น แต่ยังคงทำหน้าที่ของชนชั้นกลางที่คอยเฝ้าสังเกตสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบกับสังคมของตนเองเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกลุ่มคนชั้นกลางที่ใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมือง สื่อมวลชนในฐานะกลไกของสังคมจึงเป็นเป้าหมายสำคัญของชนชั้นกลางในการตรวจสอบอยู่เนื่อง ๆ ว่า สื่อมวลชนได้ทำหน้าที่ต่อสังคมไปในทิศทางต่าง ๆ อย่างไรบ้าง สำหรับทัศนะของชนชั้นกลางที่มีต่อหนังสือพิมพ์นี้ จะเป็นการทบทวนบทบาทของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อสังคมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1.1 ความรับผิดชอบต่อความเป็นไปของสังคม
- 1.2 การเล่นบทเป็นเวทีเสรีทางความคิด
- 1.3 อำนาจตรวจสอบของหนังสือพิมพ์

1.1 ความรับผิดชอบต่อความเป็นไปของสังคม

สำหรับข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ ผู้วิจัยสามารถสรุปแนวความคิดออกได้เป็น 3 แนวทาง คือ ทักษะด้านบวก ทักษะด้านลบ และ ความคาดหวังต่อบทบาทของสื่อมวลชน

(ก) ทักษะด้านบวก

- การเป็นผู้กำหนดวาระความสนใจของสังคม (Agenda Setting)

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นว่าหนังสือพิมพ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อทิศทางการเปลี่ยนแปลงของสังคม และสามารถกระตุ้นให้สังคมเกิดความตื่นตัวต่อเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความพยายามในการสร้างความสนใจในประเด็นที่ประชาชนควรจะเอาใจใส่ ไม่ว่าจะเป็น สถานการณ์ทางการเมือง ปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

"ช่วงที่กระแสการเมืองมันแรง ๆ หนังสือพิมพ์จะมีอิทธิพลมากที่กระตุ้นให้คนหันมาสนใจการเมืองมากขึ้น คอยติดตามข่าว จนถึงการแสดงความคิดเห็นโดยใช้สื่อเป็นเงื่อนไขในการแสดงความคิดเห็นผ่านทางหน้าหนังสือพิมพ์" (ชาคริต สุดสายเนตร, สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2540)

"การทำให้คนชั้นกลางคิดและตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้น มันต้องผ่านกระบวนการรับรู้จากสื่อมวลชน ซึ่งอาจจะเป็นทางเดียวที่สำคัญเพราะชุมชนของเขาแตกสลาย และสื่อมวลชนได้เข้ามาประสานมันเอาไว้" (ศยามล ไกยูรวงศ์, สัมภาษณ์, 9 มกราคม 2540)

"มันเป็นผลที่เกิดอย่างมีขั้นตอน ข่าวสารเมื่อมาถึงปัจเจก แต่ละคนจะเชื่อถือตามสื่อหรือไม่เป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่คนพวกนี้(หนังสือพิมพ์)จะเป็นผู้กำหนด มีส่วนกำหนดสังคม เป็นคนที่กำหนดว่าประเด็นใดควรจะเป็นข่าว ไม่ใช่คนอ่านที่จะเป็นผู้กำหนดว่าเรื่องทำขณะจะต้องขึ้น

นะ ไม่ได้เป็นคนกำหนดเรื่องวิทยานิพนธ์บริหารนะ เราไม่ใช่ผู้กำหนดเลย แต่เรารู้แล้วว่าผิดพลาดเกี่ยวกับมัน" (สมบัติ บุญงามอนงค์, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2539)

หนังสือพิมพ์ยังคงเป็นสื่อมวลชนที่กำหนดวาระความคิดให้กับคนในสังคมว่าในสถานการณ์หนึ่ง สังคมควรจะให้ความสำคัญกับเรื่องใดเป็นพิเศษ ถึงแม้ว่าเหตุการณ์อีกหลากหลายประเด็นที่กำลังดำเนินอยู่ในช่วงเวลาเดียวกัน แต่ในเรื่องความสนใจเกี่ยวกับข่าวสารนี้ หนังสือพิมพ์คงไม่สามารถที่จะไปกำหนดให้ผู้อ่านต้องคิดตามในประเด็นที่รายงานเสมอไป (How to Think) แต่หนังสือพิมพ์เพียงแค่คงไว้ซึ่งอำนาจที่จะกำหนดหัวข้อตามวาระในแต่ละช่วงเวลา ว่าประชาชนควรสนใจและพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องอะไรในช่วงเวลาดังกล่าว (What to Think about) ตัวอย่างเช่น การที่หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ได้มีการกำหนด "วาระแห่งชาติ" ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับกระแสทางการเมืองในช่วงอภิปรายไม่ไว้วางใจ (24-26 กันยายน 2540) และ การประกาศรับร่างรัฐธรรมนูญ (ตลอดเดือนกันยายน 2540 และมีการลงมติรับร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ในวันที่ 27 กันยายน 2540) ในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่ประชาชนได้หันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองอย่างมาก เห็นได้จากการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยรูปแบบต่าง ๆ ของประชาชน เช่น การเดินขบวน การพูดคุยเกี่ยวกับการเมือง การส่งผลประทบติ ฯลฯ ซึ่งสื่อมวลชนทุกประเภทก็ต่างร่วมกำหนดวาระในหัวข้อดังกล่าวอย่างพร้อมเพรียงกัน

จากเหตุการณ์เหล่านี้จึงเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า สื่อมวลชนยังคงมีบทบาทสำคัญทั้งในด้านการเป็นผู้นำเสนอความคิดเห็นและเป็นฝ่ายกระตุ้นให้สังคมเกิดความตระหนักต่อข่าวสาร ถึงแม้ว่าประชาชนบางส่วนอาจไม่ได้คิดไปในแนวทางเดียวกับสื่อมวลชน แต่อย่างน้อยการพูดคุยก็ยังคงวนเวียนและให้ความสำคัญในเรื่องนั้น ๆ ตามที่สื่อมวลชนได้วางแนวทางความสนใจไว้ให้

- การทำหน้าที่ตามวิชาชีพสื่อมวลชน

ผู้ให้สัมภาษณ์ยังคงให้ความสำคัญต่อบทบาทและการทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ในการเป็นปากเป็นเสียงเสนอแนวคิดของประชาชนต่อสังคม ซึ่งการทำหน้าที่นี้จำเป็นที่สื่อจะต้องเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระ (Autonomy) โดยการเข้าไปร่วมมือกับประชาชนเพื่อแสดงความรับผิดชอบร่วมกันกับสังคมเมื่อเห็นสิ่งที่ไม่ชอบมาพากลเกิดขึ้นในสังคม

"เราจำเป็นที่จะต้องมียูทูบ เพราะไม่เช่นนั้นเราจะเป็นเหมือนคนตาบอด สื่อมวลชนเขาทำหน้าที่ในการให้ความรู้ ข้อมูลบางอย่างที่บางครั้งเป็นลักษณะของการขุดคุ้ยนำออกมาตีแผ่

หรืออย่างบางเรื่องที่เราไม่มีวันจะรู้เองได้เลย ถ้าสื่อไม่ช่วยนำออกมารายงาน" (โกศิต ปัญญา เศรษฐ, สัมภาษณ์, 24 มกราคม 2540)

"จากโพลลิวียานินพจน์ายกบรรหาร อาจจะมีมองว่าเราเป็นผู้จุดประเด็น คือจริง ๆ แล้วไม่ใช่เรารู้เป็นคนแรกหรอก คือปัญหามันมีคนรู้ แต่มันไม่มีคนเริ่ม คนทำหน้าที่สื่อพิมพ์โดยเฉพาะกลุ่มที่ทำกันอยู่ (ไทยโพสต์) เราค่อนข้างที่จะมีอิสระในการทำ เพราะบางกรณีมันเกินกว่าที่จะรับได้ เราก็พิพากษาในส่วนของเราเองจากประสบการณ์ว่า ถ้ามันเป็นอยู่อย่างนี้ มันต้องมีการทำลายระบบแน่ ๆ แล้วเราก็เอาไปถามคนอ่านว่าเรื่องที่เรารายงานไปนี้ เขามีความคิดเห็นอย่างไรบ้าง" (สันหัต กรณ์, สัมภาษณ์, 23 ธันวาคม 2539)

การเป็นปากเป็นเสียงแทนประชาชนนั้นถือเป็นบทบาทสำคัญของหนังสือพิมพ์ ที่จะช่วยให้สังคมและประชาชนได้รับ "สิทธิที่จะรู้" (Rights to Know) ซึ่งเป็นหลักการสำคัญอีกประการหนึ่งของการทำหน้าที่สื่อมวลชน ผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีทัศนะเชิงบวกจึงมีความเห็นว่า สิ่งที่หนังสือพิมพ์ได้รายงานข้อมูลข่าวสาร จะเป็นการสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นภายในสังคมที่มีข้อจำกัดทางการสื่อสารกับแหล่งข่าว หรือมีปัญหาในเชิงเทคนิคเกี่ยวกับการปกปิดข้อมูลของทางราชการ

(ข) ทัศนะด้านลบ

- บทบาทความรับผิดชอบต่อสังคม

ในทัศนะของผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่แล้วมีความเห็นว่า หนังสือพิมพ์ยังทำหน้าที่บกพร่องในแง่ของการรับผิดชอบต่อสังคมเป็นประเด็นสำคัญที่สุด โดยเฉพาะการเสนอข่าวที่ไม่สร้างสรรค์และส่งผลกระทบต่อคนหรือระบบของสังคม เนื่องจากหนังสือพิมพ์มักจะเสนอเนื้อหาและภาพข่าวที่ไม่เหมาะสมลงตีพิมพ์อยู่เสมอ เช่นที่ปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์ประชานิยม ทั้งที่เป็นข่าวด้านอาชญากรรม การรายงานรายละเอียดแบบสองแง่สองง่าม การเสนอข่าวด้านเดียวโดยที่ยังไม่ได้มีการตรวจสอบ การใช้ภาษาพูดห้าวหาญที่รุนแรง ฯลฯ

"ทำไมคดีข่มขืน หนังสือพิมพ์จะต้องรายงานให้มันออกมาสองแง่สองง่าม บอกกันทุกขั้นตอน คือสังคมมันมีความรุนแรงอยู่แล้วกลายเป็นว่าการรายงานข่าวแบบนี้กลับยิ่งเป็นการยั่วยุมากขึ้น แล้วยิ่งไม่ต้องพูดถึงเลยว่า ไม่กี่วันต่อมา เขาก็เอารูปโป๊ดารามาลงหน้าหนึ่ง

เหมือนซ้ำเติมกันหน้าตาเฉย โดยส่วนตัวแล้วรู้สึกไม่ชอบมาก ๆ " (ศศิณ พัฒนภิรมย์, สัมภาษณ์, 15 กันยายน 2539)

"ที่เกลียดการพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ แต่ก็ไม่รู้จะบอกใครให้ช่วยแก้ไข คือการพาดหัวข่าวที่หยาบคายมันเป็นการสร้างผลกระทบระยะยาวของสังคม เขาไม่คิดว่าเด็กจะรู้สึกอย่างไร หรือถ้าเด็กถามขึ้นมา เวลาที่ถูกถามก็รู้สึกลำบากใจที่จะอธิบายว่าคำพาดหัวของหนังสือพิมพ์ให้เด็กฟัง มันเป็นปัญหาที่ใหญ่นะ แต่ทำไม่ไม่มีใครสนใจที่จะแก้ไขเลยหรือ" (วรรณ เปรมสุข, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2539)

ถึงแม้ว่าผู้ให้สัมภาษณ์จะเน้นไปที่การขาดความรับผิดชอบในการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ประชาชน แต่จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับประเภทของหนังสือพิมพ์ที่ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่าขาดความรับผิดชอบ พบว่า หนังสือพิมพ์แทบจะทุกประเภทก็ยังเสนอเนื้อหาที่ส่งผลกระทบต่อสังคม โดยเฉพาะในช่วงที่เกิดวิกฤติการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจ การเสนอข่าวที่ขาดความรับผิดชอบจะยิ่งเป็นการซ้ำเติมสภาพของสังคมที่ย่ำแย่อยู่แล้วให้มีอาการหนักขึ้นอีก

"สื่อมวลชนไทยมีแนวโน้มในการเสนอข่าวเชิงลบค่อนข้างมากเกินไป ทั้งที่ควรจะเสนอข่าวเชิงสร้างสรรค์มากขึ้น ทั้งด้านหน้าด้านใน อย่างน้อยก็น่าจะมีสักครึ่งหนึ่งของข่าวลบก็ยังดี เราทราบว่าข่าวเชิงลบมันน่าสนใจและดึงดูดกว่า แต่ก็ควรที่จะเสนอโดยเฉพาะข่าวบวกทางด้านเศรษฐกิจ ที่ผ่านมาเสนอแต่ข่าวเชิงลบ เมื่อเสนอแบบนี้เศรษฐกิจจะดีได้อย่างไร มันเป็นไปได้ไหม หนังสือพิมพ์อาจจะเข้าใจผิดว่าจะต้องเอาข่าวแรง ๆ นำ คนถึงจะสนใจ ข่าวถึงจะขายได้" (พิเชียร อำนาจวรประเสริฐ, สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2540)

จากข้อมูลที่ปรากฏพบว่าเงื่อนไขเกี่ยวกับระบบตลาด และการแข่งขันทางด้านธุรกิจของหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ เป็นเงื่อนไขแวดล้อมการทำงานของหนังสือพิมพ์ ที่มีส่วนทำให้หนังสือพิมพ์บางฉบับเสนอข่าวที่มีเนื้อหาเชิงลบหรือมีเนื้อหาที่กระตุ้นความสนใจต่อผู้อ่านซื้อ อิทธิพลทางด้านธุรกิจจึงกลายเป็นหลักการของวิธีการใส่สีลงไปในการเสนอข่าวเพื่อที่จะเรียกลูกค้าให้มาซื้ออาหารที่มีสีตะตอลอใจมาก ๆ และเมื่อขายได้มาก ก็จะทำกำไรมาก โดยไม่ได้พิจารณาว่าสีนั้นจะมีอันตรายต่อร่างกายของผู้บริโภคมากน้อยเพียงใด

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยยังมีคำถามต่อไปอีกว่า หากเงื่อนไขทางธุรกิจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคมและการการถูกยอมรับจากชนชั้นกลาง แล้วเหตุใดหนังสือพิมพ์ยังคงเสนอข่าวภายใต้เงื่อนไขเดิม

อยู่เช่นในปัจจุบัน ผู้ให้สัมภาษณ์เองก็ไม่สามารถหาคำตอบหรือวิธีแก้ไขดังกล่าวได้ (วรวรรณ เปรมสุข, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2539) แม้แต่ผู้เขียนบทความในหนังสือพิมพ์ซึ่งได้จุดประเด็นเกี่ยวกับสื่อมวลชนเอง ก็ยังทำได้เพียงแค่ตั้งคำถามเอากับสื่อมวลชนเช่นเดียวกัน

"เชื่อหรือไม่ว่า ในปัจจุบันไม่ได้มี "รัฐ" เจ้าเดียวเท่านั้นที่สามารถจำกัดเสรีภาพของสื่อมวลชน บ่อยครั้งเหลือเกินที่สังคมไทยจะได้ยินประโยคอันยิ่งใหญ่ที่ว่า เสรีภาพของสื่อมวลชนคือเสรีภาพของประชาชน... จนดูเหมือนกับว่าเป็นข้อสรุปไปแล้ว

ก็อาจจะใช่ ถ้าย้อนวันเวลาไปในอดีตเมื่อสังคมไทยยังอยู่ใต้เงารัฐบางเผด็จการ และสื่อมวลชนในวันนั้น โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ยังไม่ได้โลกภิวัตน์ ขนาดเข้าตลาดหลักทรัพย์เฉกเช่นทุกวันนี้ หรืออาจจะใช่ในกรณีของปัญหารายการมองต่างมุม หรือเวทีชาวบ้าน หรือช่วงพฤษภาทมิฬ

แต่เป็นไปได้หรือไม่ว่า วันนี้สังคมได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ฐานะสื่อมวลชนก็เปลี่ยนแปลงไปมากมาย และสิ่งที่เป็น "ตัวการ" ที่จำกัดเสรีภาพของสื่อมวลชนก็เปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน

ณ วันนี้ในภาวะสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปตามจังหวะการขยับของทุนนิยมโลก การค้าเสรีมีฐานะคล้าย ๆ พระเจ้าองค์ใหม่และสื่อมวลชนกลายเป็นสินค้าชนิดหนึ่ง สิ่งที่เป็นตัวเอกที่มีบทบาทในการจำกัดเสรีภาพของสื่อมวลชนอย่างมาก มากกว่ารัฐอีกหลายเท่าคือ "กลไกตลาด"

นั่นคือเหตุผลที่รัฐไม่จำเป็นต้องกำหนดสัดส่วนให้กับรายการประเภทเกมโชว์ ในขณะที่ต้องมีสถานีโทรทัศน์อย่างช่อง 11 ขึ้นมา และกำหนดสัดส่วนให้กับรายการการศึกษา รายการสารคดี โดยมีรับเอาเงินภาษีผู้มั่งคั่งเอาไว้ และนั่นก็คือเหตุผลที่ภาพส่วนโค้งส่วนเว้าของหญิงสาว ภาพอุจาดตาของผู้เสียชีวิต หรืออะไรก็ตามที่ "ขาย" ได้ แม้กระทั่งการ "ปิ่นขาว" ไม่ได้ถูกยับยั้งไว้ด้วยจริยธรรม หรือความเหมาะสมใด ๆ

และนั่นคือเหตุผลที่หลายต่อหลายครั้ง เสรีภาพของสื่อมวลชน (ที่ถูกจำกัดโดยกลไกตลาด) จึงเป็นฝ่ายละเมิดเสรีภาพของประชาชนเสียเอง เพราะฉะนั้น ในแง่นี้เสรีภาพของสื่อมวลชนไม่ใช่เสรีภาพของประชาชนอย่างแน่นอน... ดูเหมือนว่าโจทย์เรื่องเสรีภาพสื่อมวลชนในปัจจุบันจะไม่ง่ายและตรงเหมือนเมื่อก่อนเสียแล้ว" (ปราณี ศรีกำเนิด, 2539)

"ต้องยอมรับว่า องค์การสื่อของภาคเอกชนเป็นธุรกิจ ไม่ใช่มูลนิธิ ไม่ใช่ของค์กรสาธารณกุศล หนังสือพิมพ์หรือสื่อจะอยู่ได้หรือไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวเลขกำไร-ขาดทุน ยิ่งหนังสือพิมพ์รายวันด้วยแล้ว ปล่อยให้ขาดทุนเมื่อไร เท่ากับฉีกเบ้งค์ทิ้งรายวันเลยเดียว

ผมเห็นผู้ประกอบการที่ตั้งใจดีต่อสังคมก็มีมาก ผมเห็นผู้ประกอบการที่ปรารถนาแต่กำไรไม่สนใจผลกระทบของสื่อที่มีต่อสังคมมากก็ไม่น้อย ทว่า ไม่ว่านายทะเบียนไหนก็ตาม ล้วนต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดทั้งสิ้น

นั่นเป็นสาเหตุหลักที่ส่งผลให้การพัฒนาของสื่อไปได้ช้ากว่าที่ควร เพราะขึ้นเน้นเนื้อหาสาระมาก ไม่มีสีสัน ขาดชีวิตชีวา หนังสือหรือสื่ออื่น ๆ ย่อมขายไม่ได้ในสังคมแบบนี้

เราจึงเห็นว่าสื่อสิ่งพิมพ์คุณภาพบางฉบับเคยปรับเนื้อหาลงมาให้สอดคล้องกับคุณภาพของผู้เสพด้วยสาระที่ด้อยลง" (สุพจ จริงจิต, 2539)

จากบทความนี้แสดงให้เห็นว่าข้อจำกัดเกี่ยวกับกลไกตลาดกำลังกลายเป็นข้อจำกัดโดยตรง (Direct) ของหนังสือพิมพ์ จากที่เคยเป็นเพียงข้อจำกัดโดยอ้อม (Indirect) กลไกตลาดจึงกลายเป็นข้อจำกัดตัวใหม่ของวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นข้อจำกัด (Constraints) ในการสื่อสารทางการเมืองของสื่อมวลชนและชนชั้นกลางในปัจจุบัน ทำให้บทบาทการรับผิดชอบ รวมไปถึงจรรยาบรรณของสื่อมวลชน ถูกลดทอนลงในทัศนะของคนชั้นกลาง

- อิทธิพลทางความคิดในด้านลบที่มีต่อสังคม

อิทธิพลก็คืออำนาจ อำนาจของหนังสือพิมพ์จะปรากฏให้เห็นได้จากบทบาทของต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในบริบททางสังคม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์ได้แสดงอำนาจบางอย่างต่อสังคม โดยมีที่มาจากแหล่งอำนาจมาจาก

1. อำนาจจากโครงสร้าง อำนาจนี้เกิดขึ้นจากธรรมชาติของสื่อมวลชนที่สามารถเข้าถึงกลุ่มคนจำนวนมากที่เปิดรับข่าวสาร และมีความหลากหลายทางความคิดมากที่สุด ทำให้หนังสือพิมพ์มีค่าต่อผู้อ่านตามความหมายของอำนาจ ที่จะช่วยสามารถทำให้นุคคลกลายเป็นผู้ที่ทันเหตุการณ์จากการรายงานข่าว แต่อย่างไรก็ตาม อำนาจของสื่อมวลชนกลับทำให้เกิดภาวะการต่อสู้ระหว่างหนังสือพิมพ์ผู้ให้สัมภาษณ์จึงมีทัศนะในเชิงลบต่อการเป็นเจ้าของอำนาจนั้นของสื่อมวลชน

"มันเริ่มมีการเอาข้อเท็จจริงมาบิดเบือน มีการเพิ่มหรือลดน้ำหนักของข้อมูล ในขณะที่คนเสพยาอย่างเราต้องการข้อเท็จจริง ความคิดเห็นของสื่อมวลชนก็แยกออกไป แล้วยังมีเรื่องของธุรกิจสื่อมวลชนที่มาต่อสู้กันเพื่อแย่งชิงอำนาจเป็นฝักเป็นฝ่าย บางทีสู้กันจนล้ม แย่งคนอ่านกัน ผมเลยรู้สึกว่ามันกลายเป็นเกม การต่อสู้ คือเราตัดเรื่องเนื้อหาที่ก่อนนะ คือมันเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดของหนังสือพิมพ์ มันนำไปสู่การต่อสู้ที่ไม่บริสุทธิ์นัก ถึงแม้ว่าเนื้อหาข่าวมันยังมีประโยชน์อยู่" (สมบัติ บุญงามอนงค์, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2539)

ทัศนคติที่เห็นว่าการต่อสู้ของหนังสือพิมพ์กลายเป็นการแย่งชิงอำนาจ เป็นอีกด้านหนึ่งของมุมมองที่ชนชั้นกลางมีต่อสื่อมวลชน โดยเฉพาะสื่อมวลชนที่มีเสรีภาพในการผลิตข่าวสาร เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นได้ตอบตนเอง ในแง่มุมหนึ่ง อำนาจดังกล่าวอาจหมายถึงการตรวจสอบระหว่างกันของสื่อมวลชน แต่ผลที่เกิดขึ้นจากการต่อสู้ก็คือ การทำให้ประชาชนเกิดความสับสน ว่าสิ่งใดคือข้อเท็จจริง หรือสิ่งใดคือการต่อสู้กันเองของสื่อมวลชน

"ตอนนี้มันมีกรณีแปลก ๆ เกิดขึ้นอย่างค่านูญทำชนสุทธิชัยในหน้ารามบุตรี ผมอ่านแล้วไม่สบายใจ มันคนละห้วงก็จริงแต่ก็ไม่ควรที่จะ...คือผมไม่แน่ใจในความบริสุทธิ์ใจของสื่อมวลชน ตรวจสอบกันเองได้ก็เป็นเรื่องที่ดี แต่การใช้สื่อมวลชนเพื่อตอบโต้กันเอง พาดพิงกัน เล่นกันบนหน้าหนังสือพิมพ์ อันนี้ผมว่ามันไม่ค่อยจะดูดีเท่าไร เพราะมันไม่เกี่ยวกับเราเลย เป็นการสาธิตอารมณ์ใส่กัน เพราะสื่อเขามีอำนาจ" (สมบัติ บุญงามอนงค์, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2539)

อำนาจจากโครงสร้างของสื่อมวลชนอาจจะกลายเป็นดาบสองคมสำหรับผู้อ่านที่ยังขาดตกบกพร่องในวิธีการเลือกรับข่าวสาร ซึ่งทำให้ผู้อ่านตกเป็นเครื่องมือของสื่อมวลชนในบางโอกาสโดยที่ผู้อ่านเองก็แทบจะ 모르ตัว

2. อำนาจทางด้านจิตวิทยา หนังสือพิมพ์ยังคงมีบทบาทสูงในการชี้นำทางความคิดของคนในสังคม เพราะในสายตาของประชาชนโดยทั่วไป สื่อมวลชนยังคงเป็นสถาบันที่น่าไว้วางใจมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับสถาบันการเมือง แต่ในสังคมที่คนยังขาดคุณภาพในการแบ่งแยกข่าวสาร ภาพของสื่อมวลชนและความที่พอจะไว้วางใจได้ ทำให้ผู้อ่านคล้อยตามข้อมูลและถูกครอบงำจากสื่อได้ไม่ยากนัก

"คนเราถูกครอบงำโดยระบบของสังคม โดยเฉพาะระบบสื่อสารมวลชนซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการสอนและซึมซับความคิดให้กับคน ผมค่อนข้างจะเชื่อว่าคนของเราถูกสอนมาให้ไม่

รู้จักคิด ก็เลยค่อนข้างที่จะถูกสื่อชักนำให้คิดเห็นไปตามกันทั้งสังคมได้" (ศศิณ พัฒนภิมรณย์, สัมภาษณ์, 15 กันยายน 2539)

"คนในเมืองเองก็ยังไม่มั่นใจได้ เพราะคนเมืองเองก็มีความคิดที่เป็นแบบแผนคล้าย ๆ กัน เช่น เกลียตนักการเมืองท้องถิ่น พอมาเจอสื่อก็ยิ่งฝังใจ หนังสือพิมพ์เป็นตัวชี้หน้าที่ทำได้กว้างขวางมาก เพราะข้อมูลข่าวสารมันเยอะ ดูมีความน่าเชื่อถือ พอมาเป็นแบบนี้เลยทำให้แยกแยะข้อมูลไม่ถูก พอมีมาก ๆ เขาก็จัดการกับข้อมูลไม่ได้ สุดท้ายก็เลยมีแนวโน้มที่จะเชื่อหนังสือพิมพ์ไปเลย" (ศยามล ไกยูรวงศ์, สัมภาษณ์, 9 มกราคม 2540)

จากทัศนะของคนชั้นกลาง อิทธิพลทางความคิดที่สื่อมวลชนมีต่อสังคมเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมการรับรู้ของสังคมไทย และวัฒนธรรมการเสพสื่อของผู้บริโภคโดยทั่วไปยังคงดูเหมือนกับว่าจะยังต่ำกว่ามาตรฐานที่ควรจะเป็น คือการขาดความสามารถในการเลือกรับและแยกแยะเนื้อหาข่าวสารที่เปิดรับอย่างมีเหตุผลและวิจารณ์ญาณ และปรากฏว่า สื่อมวลชนยังคงเข้ามามีอิทธิพลในการชักจูงหรือสร้างกระแสและอารมณ์ทางการเมืองอยู่บ่อยครั้ง เช่นเดียวกับบทบาทที่หนังสือพิมพ์ได้กระทำการไปในการรายงานข่าว ตามที่ผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างไว้ในตอนต้น

3. อำนาจเชิงปทัสสถาน (Normative) หนังสือพิมพ์ถูกจัดว่าเป็นสื่อของประชาชน ทำให้สังคมได้วางปทัสสถานของสื่อมวลชนไว้ว่า สื่อมวลชนจะต้องเป็นกลาง (Impartiality) และต้องมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ แต่ในทัศนะของผู้ให้สัมภาษณ์กลับมีความเห็นในมุมตรงข้ามเกี่ยวกับความเป็นกลางของสื่อมวลชนว่า

"ความเป็นกลางมันดูยาก อาจจะเปรียบเทียบแค่ทั่วไปใส่ไข่ใส่สี คือพีเชื่อว่าความเป็นกลางมันไม่มี คนที่เป็นกลางคือคนอำมหิต การอยู่เฉยคือการปล่อยให้สิ่งเลวร้ายเติบโตขึ้น ต้องเลือกเอาชักร้าง ถ้าหนังสือพิมพ์มีจริยธรรม คุณก็ต้องเลือกที่จะช่วยต่อล้อต่อเถียง ถ้าสื่อมวลชนเป็นกลางจนไม่ได้ต่อสู้เพื่อคนที่เสียเปรียบเลย นั่นมันคือการไม่มีจุดยืน (Objectivity) คนอ่านก็ไม่อ่านของคุณหรอก" (วิภา ดาวมณี, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2539)

"สื่อมวลชนต่างประเทศเขาชัดเจนครับ ระบุไปเลยไม่แทงกั๊กอย่างเมืองไทย ซึ่งเป็นพวกตกขอบ อะไร ๆ ก็สายกลาง ผมไม่เชื่อ ให้มันชัดไปเลยว่าคุณอิงใคร ประกาศไปเลยว่าเป็นเสรีนิยม เดโมแครต คอนเซอร์เวทิฟ หรือเลเบอร์ ประกาศว่าคุณยืนอยู่ตรงไหน คนที่อ่านเขาก็จะรับรู้และเลือกได้ ไม่ต้องมานั่งบอกว่าฉันเป็นกลาง" (สมบัติ บุญงามอนงค์, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2539)

บางครั้งการแสดงบทบาทที่เป็นกลางของหนังสือพิมพ์ก็กลับกลายเป็นบทบาทที่เรียกว่า "เอาตัวรอดตามสถานการณ์" ซึ่งเป็นสภาพที่ทำให้เกิดทัศนคติเชิงลบต่อหนังสือพิมพ์ของผู้อ่านที่เป็นผู้ติดตามข่าวสารอย่างจริงจัง

"มันเหมือนกับเป็นการเดินของหนังสือพิมพ์ ไม่รู้ว่าเป็นศิลปะหรือตัวตนของเขาจริงๆ ที่มักจะพลิกไปพลิกมา ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดก็คือ ไทยรัฐในช่วง รสช. ที่ตอนแรกออกมา Pro การกระทำของ รสช. จนมาถึงช่วงท้ายที่สุจินดาจะเป็นนายกฯ ฉลามเขียวสนับสนุนว่าควรจะเสียดลมาเป็นนายกฯ Pro ทหารเต็มที พอกระแสพลิกกลับ ไทยรัฐเปลี่ยนสถานการณ์ทันที เพื่อที่จะให้อยู่ได้ เพื่อที่จะไม่ต้องทวนกระแส มันเหมือนกับเป็นการ "กัก" เอาไว้ นี่แหละวัฒนธรรมความเป็นกลางของสื่อมวลชน" (สมบัติ บุญงามอนงค์, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2539)

ปทัสสถานของหนังสือพิมพ์ในทัศนะของคนชั้นกลางจึงค่อนข้างจะเปลี่ยนแนวทางจากการให้สื่อมวลชนอยู่เหนือความขัดแย้งของฝ่ายต่าง ๆ ในสังคม โดยเป็นเพียงผู้รายงานตามหน้าที่ ได้กลายมาเป็นผู้ร่วมคลุกฝุ่นเสียดด้วยกันในทางการเมืองและผลประโยชน์ของประชาชน ซึ่งในช่วงหลัง มีหนังสือพิมพ์หลายฉบับที่เริ่มแสดงจุดยืนเข้าข้างฝ่ายที่เสียเปรียบในสังคมเช่นเดียวกับทัศนะของผู้ให้สัมภาษณ์บ้างแล้ว ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นหนังสือพิมพ์ระดับกลางลงมา เช่น ไทยโพสต์และกรุงเทพธุรกิจ ที่มีจุดยืนและมีบทบาทต่อสังคมอย่างค่อนข้างจะชัดเจน เช่น การประกาศจุดยืนเกี่ยวกับการร่างรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

(ค) ความคาดหวังต่อบทบาทของสื่อมวลชน และข้อเสนอแนะ

จากปทัสสถานที่ว่าไว้ของสังคมต่อสื่อมวลชน ทำให้สังคมเกิดความคาดหวังในบทบาทที่สื่อมวลชนจะมีต่อสังคมอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นองค์กรเล็กหรือใหญ่ หรือแม้แต่หน่วยเล็ก ๆ คือประชาชนในสังคมก็ยังคงคาดหวังบทบาทที่ชัดเจนของสื่อมวลชน จากการรวบรวมทัศนะเกี่ยวกับความคาดหวัง จะทำให้เห็นได้ชัดเจนว่า สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อสังคมไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ความคาดหวังอย่างแรกที่สังคมมีต่อสื่อมวลชนก็คือ สื่อมวลชนควรจะเสนอมุมมองและความต้องการของภาคประชาชนให้เป็นที่ตระหนักและมีรูปแบบที่สร้างสรรค์กว่าที่ผ่านมา เนื่องจากสื่อมวลชนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการนำเสนอกระบวนทัศน์ต่างๆ สู่สังคม การนำเสนอเนื้อหาข่าวสารจึงไม่ควรที่จะเป็นไปในลักษณะของการนำเสนอเนื้อหาเพื่อแข่งขันทางด้านธุรกิจ แต่จะต้องเป็นผู้ที่นำเสนอภาพ

ของสังคมจากมุมมองและความต้องการของภาคประชาชนให้เป็นที่ตระหนักของผู้มีอำนาจทางการเมืองให้เกิดการแก้ไข้ปัญหา

ความคาดหวังต่อมาของบทบาทที่สร้างสรรค์ของสื่อมวลชนยังรวมไปถึง "การติดตามผล" ซึ่งทั้งผู้ให้สัมภาษณ์และทัศนคติของนักวิชาการเห็นพ้องต้องกันว่า เป็นจุดอ่อนที่สำคัญของสื่อ ที่เพียงแต่นำเสนอข่าวในช่วงที่อยู่ในกระแสความสนใจแต่ขาดการติดตามเพื่อประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้ขาดพลังที่จะกระตุ้นการทำงานของผู้บริหารให้เข้ามาจัดการกับปัญหานั้นได้เต็มที่

ในขณะเดียวกัน กลุ่มนักวิชาการได้ชี้จุดอ่อนที่สำคัญของสื่อมวลชน ซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม นั่นคือ ระบบกลไกธุรกิจในสื่อมวลชนนั่นเอง

"ปัญหาหลักก็คือการแข่งขันด้านธุรกิจของสื่อมันรุนแรงและมากเกินไปจนความพอเหมาะที่สำคัญการทำงานของสื่อมวลชนทุกวันนี้ไม่ใช่เรื่องอุดมการณ์แต่มีเหตุผลเบื้องหลังอย่างอื่นมากกว่า ทั้งที่สื่อเกิดขึ้นมากมาย และการแข่งขันน่าจะทำให้คุณภาพดีขึ้น แต่เพราะว่าเหตุผลเบื้องหลังในการลงทุนของสื่อมันเองที่ทำให้สื่อไม่จำเป็นต้องใส่ใจกับเรื่องคุณภาพมากนัก" (บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา, 2539)

"สังคมเมืองปัจจุบันทำให้จิตสำนึกของคนลดลง รวมทั้งข้อจำกัดของสื่อในแง่ธุรกิจที่ต้องแข่งขัน ทำให้สื่อมวลชนไม่ได้ทำหน้าที่เพื่อประชาชนอย่างเต็มที่" (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2539)

อย่างไรก็ตาม เกี่ยวกับกับความคาดหวังต่อบทบาทของสื่อมวลชนที่มีต่อสังคมนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ในกลุ่มนักหนังสือพิมพ์มีความเห็นว่า สื่อมวลชนอาจจะไม่สามารถแก้ปัญหาได้ตามที่ประชาชนและนักวิชาการคาดหวังนัก เพราะว่า การเป็นสื่อมวลชน มีหน้าที่ในการรายงานข่าวที่น่าสนใจแต่ไม่สามารถจะทำข่าวให้ครอบคลุมทุกคนทุกชนชั้นได้

"การให้ความสำคัญกับ Media อย่าคิดว่าแก้ปัญหาได้ ข่าวก็คือข่าว นักข่าวต้องวิ่งตามข่าว แต่ไม่ได้วิ่งตามปัญหา ปัญหาพื้นฐาน ที่ไม่ได้เป็นข่าว ก็มี เพราะข่าวมี 100 อย่าง นักข่าวก็ต้องวิ่งตามข่าวบางเรื่องเพราะเราไม่สามารถจะ cover ทุกเรื่องได้ อย่าให้ความสำคัญกับหนังสือพิมพ์มากเกินไปเพราะไม่เช่นนั้นสังคมจะ Make judgment base on news มากกว่าไม่ได้ติดตามความเป็นจริงในมุมมองของตัวเอง ตอนนี้นักทุกคนมาความหวังกับหนังสือพิมพ์

มากกว่าเราจะทำสิ่งเหล่านี้ได้ แต่มันทำไม่ได้ใน concept ของตัวเอง พอมีเรื่องใหม่มันก็ทิ้งเรื่องเก่าแล้ว เราต้องไปทำเรื่องใหม่เพราะมันเป็นข่าว ในตัวของมันจะมีกรอบอยู่ว่า จากข่าวแล้วค่อยมาคิด การทำหน้าที่เกินจากการทำข่าวไม่ผิดหรอกนะ แต่มันยาก เพราะว่าผู้รายงานข่าวจะสร้างขึ้นมาได้ก็ต้องรู้ข่าวคืออะไร ก่อนที่จะเริ่ม Judgment สิ่งต่างๆ" (พนา จันทวิโรจน์, สัมภาษณ์, 22 มกราคม 2540)

ถึงแม้จะมีเสียงโต้แย้งออกมาเช่นนี้ แต่จากทั้ง 3 หัวข้อที่กล่าวมาของความรับผิดชอบต่อความเป็นไปของสังคม แสดงให้เห็นแล้วว่า คนชั้นกลางยังคงมีทัศนคติที่หลากหลายต่อหนังสือพิมพ์ ถึงแม้ว่าทัศนคติในด้านลบจะเป็นการจู่จุดบพร่องที่หนังสือพิมพ์ได้กระทำต่อสังคมทั้งที่ตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม แต่การชี้โพรงเช่นนี้น่าจะเป็นสิ่งที่ดีที่เกิดขึ้นกับคนกลุ่มหนึ่งในสังคมที่ช่วยสะท้อนบทบาทของหนังสือพิมพ์ต่อสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ร่วมกัน ทั้งสื่อมวลชนและประชาชน

1.2 การเล่นบทเป็นเวทีเสรีทางความคิด

หนังสือพิมพ์ยังคงทำหน้าที่ในการเป็นเวทีแสดงความคิดเห็นของคนในสังคมอยู่ตลอดเวลา ถึงแม้ว่าโอกาสในการเข้าถึงเพื่อใช้สื่อมวลชนภายในกลุ่มสังคมจะมีความไม่เท่ากันก็ตาม ซึ่งจะทำให้เกิดรูปแบบการใช้เวทีทางความคิดที่แตกต่างกันออกไปด้วย

สำหรับความแตกต่างดังกล่าวจะเกิดขึ้นกับผู้ที่มีบทบาททางสังคมแตกต่างกัน นั่นก็คือ กลุ่มชนชั้นกลางทั่วไป กับกลุ่มปัญญาชน และจากโอกาสในการเข้าถึงที่ไม่เท่ากันยังส่งผลต่อทัศนคติและความพึงพอใจในการใช้ประโยชน์จากเวทีสื่อมวลชนด้วย ซึ่งผู้วิจัยจะขอแยกอธิบายแยกตามสถานะของกลุ่มทั้งสองดังต่อไปนี้

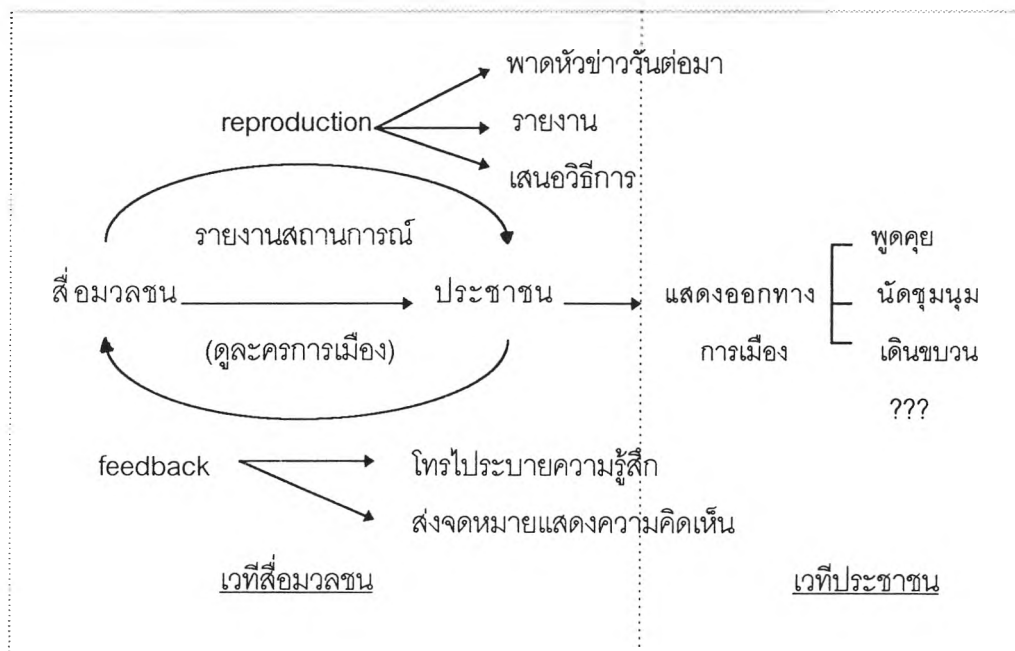
(ก) กลุ่มคนชั้นกลางทั่วไป

นักวิชาการได้วิพากษ์เกี่ยวกับ "เสียง" ของประชาชนในทางการเมืองอย่างน่าสนใจ โดยกล่าวว่า ถึงแม้คนชั้นกลางจะสามารถแสดงออกทางการเมืองสื่อสารผ่านเครื่องมือสื่อสารได้มากมาย แต่การแสดงออกทางความคิดเห็นอย่างจริงจังของคนชั้นกลางยังคงมีอยู่น้อยมาก ประชาชนสามารถปรากฏตัวตนของพวกเขาได้ในพื้นที่อันจำกัดจำเขี่ยอย่างยิ่ง นั่นก็คืออุโมงค์กาบตรเลือกตั้งและในการชุมนุมทางการเมืองที่หน้าอำเภอ ศาลากลางจังหวัด หรือบนถนนราชดำเนินในโอกาสที่พิเศษจริง ๆ

แต่นั้นออกจะเป็นมุมมองที่คับแคบจนเกินไปและไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางการเมืองของประชาชนในปัจจุบันที่ติดตามข่าวสารทุกวันทางหน้าหนังสือพิมพ์ ฟังการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองในรายการวิทยุ โทรทัศน์ และแสดงความคิดเห็นของตนเองผ่านทางโทรศัพท์ สื่อมวลชนกลายเป็นทางออกสำคัญสำหรับการสะท้อนความคิดเห็นของประชาชน ที่ไม่อาจถูกจำกัดเอาไว้แค่เพียงเฉพาะในการเลือกตั้ง 4 ปีครั้งเท่านั้น (อิสระ ชูศรี, 2539)

จากปรากฏการณ์นี้เองที่ทำให้คนชั้นกลางสามารถเป็นผู้มีส่วนร่วมในการติดตามข่าวสารจากเวทีเสรีทางความคิดของสื่อมวลชนได้ตามแผนภาพต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 4 แสดงกระบวนการเล่นการเมืองบนเวทีสื่อมวลชนและเวทีประชาชน

แนวคิดของแผนภาพนี้ผู้วิจัยได้สรุปมาจากแนวคิดของ เกษียร เตชะพีระ (2539) ในบทความเรื่อง "อุบัติการณ์ทางการเมืองบนจอแก้วในรูปลักษณะละคร (น้ำเน่า) ทางโทรทัศน์" ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้กับกระบวนการเล่นการเมืองในหน้าหนังสือพิมพ์ของชนชั้นกลางได้ดังนี้

1. ประชาชนที่รับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ (และสื่อมวลชนประเภทอื่น) โดยเฉพาะในช่วงวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่สร้างความกดดันให้กับคนชั้นกลางอย่างมาก เช่นในกรณีการอภิปรายในญัตติการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลในแต่ละครั้ง ซึ่งได้มีการถ่ายทอดและฉายภาพทางการเมืองออกสู่

สายตาประชาชนอย่างกว้างขวาง ทำให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวที่จะสนใจและรับฟังข่าวสารอย่างต่อเนื่อง

2. ประชาชนภายใต้สภาวะกดดันทางการเมือง และต้องการแสดงออกทางความคิดเห็น ส่วนหนึ่งได้แสดงปฏิกิริยาตอบโต้ กลับไปยังสื่อมวลชนในฐานะเวทีเสรีในการแสดงออกทางความคิดเห็น หรือในฐานะของความเป็นฝ่ายเดียวกัน (ที่คอยดูแลและรายงานความเคลื่อนไหวทางการเมือง) โดยมีวิธีอันหลากหลายที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารกับหนังสือพิมพ์ ตั้งแต่ โทรศัพท์เข้าไประบายความรู้สึก หรือแสดงความคิดเห็น การส่งจดหมายเข้าไปขอคำปรึกษา หรือ โทรสารไปแสดงคำต่อว่ารัฐบาล

3. หนังสือพิมพ์เมื่อได้รับการตอบสนองจากประชาชน จะนำเอาระแวงดังกล่าวมาผลิตซ้ำทางความคิด (Reproduction) โดยเสนอออกมาในรูปของข่าวพาดหัว หรือการรายงานสถานการณ์กระแสความต้องการของประชาชน อาจโดยการจัดทำให้เป็นวิธีการอย่างมีหลักเกณฑ์ เช่น การทำผลประชามติ เป็นต้น ในขณะที่บางส่วน คอลัมนิสต์จะเป็นผู้เสนอแนะวิธีการจัดการกับสภาวะทางการเมืองให้กับประชาชนในการปฏิบัติตนภายใต้สถานการณ์ทางการเมืองหนึ่งๆ เช่น ออกไปรวมตัวเรียกร้อง หรือ ให้ติดตามสถานการณ์ต่อไป ฯลฯ

กระบวนการบนเวทีสื่อมวลชนนั้นจะเห็นได้ว่า ไม่มีฝ่ายใดชี้หน้าใคร แต่มีการผลักดันชักพาซึ่งกันและกันอย่างมีพลวัต เวทีสื่อมวลชนจึงเป็นเวทีที่สะท้อนความเห็นของประชาชนที่ชัดเจนกว่าเวทีรัฐสภาของผู้แทน และยังช่วยสร้างบทให้ประชาชนได้เล่นการเมืองในพื้นที่ต่างๆ อีกด้วย เช่น การรายงานข่าวเกี่ยวกับการใช้สัญลักษณ์สีเขียวในวันที่รัฐสภามีการอภิปรายเพื่อรับร่างรัฐธรรมนูญ ที่ทำให้ประชาชนส่วนหนึ่งแสดงบทบาทตามกันในการใช้สัญลักษณ์ดังกล่าว และข้อสังเกตอย่างหนึ่งของเวทีสื่อมวลชนก็คือเมื่อถึงจุดหนึ่งในทางการเมือง หนังสือพิมพ์จะยังคงหาทางออกทางการเมืองให้กับประชาชนในแบบเดียวกันทุกยุคทุกสมัย คือ "การไล่อภิบาล" ด้วยวิธีการและรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งตอนนี้ก็ยังคงปรากฏเป็นเช่นนั้นอยู่เสมอ ตั้งแต่บทบรรณาธิการ บทความ การ์ตูนการเมือง ฯลฯ

4. ประชาชนส่วนหนึ่งยังคงติดตามและเล่นการเมืองอยู่ในเวทีสื่อมวลชนเช่นนี้ต่อไป ในขณะที่ส่วนหนึ่งแสดงบทบาท (ทั้งจากที่สื่อมวลชนเสนอวิธีการ หรือแสดงออกเอง) ทางการเมืองนอกเหนือไปจากขอบเขตของสื่อมวลชน ซึ่งเป็นการแสดงออกในระดับต่างๆ กัน เช่น การพูดคุยกับกลุ่ม การแลกเปลี่ยนความเห็นในอินเทอร์เน็ต จนกระทั่งการไปรวมกลุ่มของประชาชนที่สนับสนุน / คัดค้านร่างรัฐธรรมนูญในช่วงการพิจารณารับร่างรัฐธรรมนูญ (4-9 กันยายน 2540) ที่หน้ารัฐสภา ซึ่งวิธีการนี้เป็น

ความพยายามของประชาชนที่จะแสดงความคิดเห็นทางการเมืองให้เป็นที่ประจักษ์ต่อสังคม โดยเป็นการเคลื่อนไหวอย่างเป็นรูปธรรม (และกลายเป็นข่าวในเวลาต่อมา)

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวเมื่อเอามาเปรียบเทียบกับทัศนะของผู้ให้สัมภาษณ์ในการใช้เวทีทางความคิดเป็นเวทีการแสดงความคิดเห็นจะพบว่า มีผู้ให้สัมภาษณ์น้อยคนที่จะเคยใช้เวทีสื่อมวลชนและรูปแบบที่เคยใช้ก็เป็นวิธีที่ไม่ต้องใส่ใจกับกระบวนการที่สื่อมวลชนจัดขึ้นไว้มากนัก นั่นก็คือ การส่งผลประชามติของผู้ให้สัมภาษณ์ ยกเว้นในกรณีของ โกคิต ปัญญเศรษฐ์ ที่ได้เข้าสู่กระบวนการที่ซับซ้อนขึ้นของการแสดงความคิดเห็น (การส่งจดหมายแสดงความคิดเห็น) อย่างไรก็ตาม ผู้ให้สัมภาษณ์ยังคงมีความเห็นพ้องกันว่าเวทีของหนังสือพิมพ์ในการแสดงความคิดเห็นยังคงมีพื้นที่น้อยเกินไปและไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน และได้เสนอแนะว่าควรมีการเพิ่มพื้นที่ให้มากขึ้น

สำหรับทัศนะเกี่ยวกับพื้นที่เวทีความคิดของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นนักหนังสือพิมพ์มีว่า หนังสือพิมพ์มีข้อจำกัดประการแรกคือพื้นที่ซึ่งค่อนข้างจะแน่นอนตายตัว และไม่สามารถเพิ่มพื้นที่ได้ เนื่องจากที่เป็นอยู่ในปัจจุบันก็มีความเหมาะสมดีอยู่แล้ว คือ อาทิตย์ละ 30 ฉบับ ส่วนเหตุผลประการที่สองคือเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการตอบจดหมายมีขีดจำกัดในการทำงาน เพราะจดหมายมีเข้ามามาก การอ่านก็ต้องอ่านทุกฉบับ และก็ต้องตอบอย่างระมัดระวัง (ฐากร บุนปาน, สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2539)

(ข) กลุ่มปัญญาชน

สำหรับกลุ่มปัญญาชนแล้ว หนังสือพิมพ์เป็นเวทีที่มีความน่าสนใจและหนังสือพิมพ์เองก็เปิดเวทีต้อนรับการแสดงความคิดเห็นของปัญญาชนอยู่แล้ว ทั้งนี้เป็นเพราะบทบาทและสถานะภาพที่แต่ละฝ่ายมีต่อสังคมไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอยู่ในสังกัดของสถาบันหรือองค์กร เช่น การเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย การสังกัดองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ย่อมที่จะได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนในการเข้ามาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลเช่นเดียวกับการให้ความสำคัญกับบทความเชิงวิชาการ กลุ่มปัญญาชนจึงมีทัศนะที่แตกต่างไปจากชนชั้นกลางในจุดนี้ และหากจะอธิบายจากแผนภาพแล้ว จะยังปรากฏให้เห็นอีกด้วยว่า ปัญญาชนสามารถที่จะเข้าไปใช้ได้ทั้งเวทีสื่อมวลชนและเวทีประชาชนได้อย่างเต็มที่ ซึ่งก็เกิดขึ้นจากบทบาททางสังคมที่ปัญญาชนจะต้องเป็นผู้นำทางความคิดและกิจกรรมทางการเมืองในสังคม โดยมีสื่อมวลชนเป็นผู้ทำหน้าที่กระจายข่าวสารและเปิดเวทีทางปัญญาให้กับกลุ่มคนเหล่านี้

จากทัศนคติที่แตกต่างนี้แสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนยังคงทำหน้าที่ในการเปิดเวทีการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากเท่ากับที่บุคคลนั้นเป็นที่รู้จักของสังคม และการแสดงความคิดเห็นของปัญญาชนนั้น ถือเป็น การแสดงความคิดเห็นบนเวทีใหญ่ที่ดึงดูดสายตาของผู้ชมได้มากกว่า ทำให้งานเผยแพร่อุดมการณ์ของปัญญาชนสามารถดำเนินไปได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น ในขณะที่ชนชั้นกลางทั่วไปใช้เวทีเล็กในการแสดงความคิดเห็น ส่วนหนึ่งยังรู้สึกไม่พอใจกับทางเลือกที่มีอยู่น้อยนิดในการมีกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งกลับกลายเป็นว่าชนชั้นกลางได้ถูกจำกัดอิสรภาพในการแสดงออก และคงเหลือไว้เพียงแค่เสรีภาพในการรับข่าวสารจากสื่อมวลชนเท่านั้นเอง

1.3 บทบาทและอำนาจในการตรวจสอบของหนังสือพิมพ์

ในทัศนะของสื่อมวลชนเอง แน่แน่นอนว่าย่อมต้องมีทัศนะเชิงบวกกับบทบาทหน้าที่ของตนเองต่อสังคม โดยเฉพาะอำนาจการตรวจสอบความไม่ชอบมาพากลของกลุ่มที่ไม่หวังดีต่อประเทศ ดังบทความที่ผู้วิจัยตัดตอนมานำเสนอไว้ดังนี้

"การล้มลงของรัฐบาล 3 ชุด นับแต่ปี 2535 แม้จะมีปัจจัยประกอบมากมาย แต่ที่ปฏิเสธไม่ได้คือปัจจัยเหล่านั้นได้รับการทำให้ชัดเจนขึ้น รุนแรงขึ้น จนเกิดเป็นกระแสหลักของสังคม โดยเฉพาะสังคมชนชั้นกลางในเมืองหลวงและเมืองใหญ่ นั่นก็คือบทบาทหนังสือพิมพ์นี้เอง

การที่หนังสือพิมพ์นำเอาข้อมูลฝ่ายค้านมาลงและติดตามอย่างต่อเนื่อง และการพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ภาษาไทยเกือบทั้งหมดมีลักษณะลบและปรักปรำบุคคลผู้มีตำแหน่งสำคัญในฐานะประพัตติคนไม่ชอบมาพากล วิธีการอย่างนี้หนังสือพิมพ์ไม่ใช่เครื่องมือทางการเมืองของฝ่ายใด

เมื่อระบบการเมืองไร้ประสิทธิภาพเพราะไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นในระบบตรวจสอบได้ ทำให้อำนาจตรวจสอบหนังสือพิมพ์จึงมีมากขึ้นและได้รับความเชื่อถือมากขึ้นอำนาจของหนังสือพิมพ์กลายเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึง เพราะวันนี้หนังสือพิมพ์ล้มรัฐบาลได้ แต่หนังสือพิมพ์ยังคงไม่สามารถก้าวตามทันในการเปิดโปงความไม่ชอบมาพากลของคนโกงบางกลุ่ม หรือรณรงค์ให้เกิดความคิดในการสร้างกรวยเพื่อป้องกันความชั่วได้ เพราะคนหนังสือพิมพ์ก็คือมนุษย์ที่มีรัก โลภ โกรธ หลง หากควบคุมไม่ได้ก็ผิดพลาดพลังพิพากษาไม่ถูกต้องและที่สำคัญ คือแม้จะควบคุมตัวเองได้ดีพอสมควร คนหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ก็คือลูกหลาน

คนชั้นกลาง ได้รับการอบรมศึกษามาในแบบวิถีชีวิตของคนชั้นกลาง... จึงทำให้เสียงยี้ของคนชั้นกลางดังเหลือเกิน" (คำบุญ สิทธิสมาน, 2539)

ในทัศนะของคนชั้นกลางเอง บทบาทในการตรวจสอบของสื่อมวลชนนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงบทบาทหน้าที่รับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเป็นความชื่นชมของผู้ให้สัมภาษณ์ที่สื่อมวลชนได้เป็นผู้เปิดหูเปิดตาให้กับประชาชน

"ผมสนับสนุนนะ และส่งกำลังใจไปให้นักข่าวหรือนักวิชาการที่ทำรายงานเปิดโปงความชั่วร้ายของคนบางกลุ่ม คนพวกนี้เป็นคนดีคนกล้า แต่ขาดการสนับสนุนและให้กำลังใจ" (โกศิต ปัญญาเศรษฐ, สัมภาษณ์, 24 มกราคม 2540)

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความเห็นเช่นเดียวกับเรื่องการเปิดเวทีเสรีทางความคิด ในส่วนของหนังสือพิมพ์ว่า เมื่อหนังสือพิมพ์ได้กระทำกระบวนการสื่อสารใด ๆ ก็ตามไม่ว่าจะเป็นการตรวจสอบหรือการสะท้อนความคิดเห็นทางการเมืองและการเสนอแนวทางข้างหน้าให้กับประชาชน หนังสือพิมพ์ยังคงหนีไม่พ้นรูปแบบเดิมเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการเหล่านี้ นั่นก็คือ "การขบไล่รัฐบาล" ถึงแม้ว่าหน้าที่ดังกล่าวเป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้ในสังคมประชาธิปไตย แต่จากการรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์มักจะมีการใช้ถ้อยคำรุนแรงทางการเมืองอยู่บ่อยครั้ง จนทำให้ผู้วิจัยมีความเป็นห่วงว่า บทบาทของหนังสือพิมพ์จะกลายเป็นผู้ก้าวร้าวต่อสังคมไปก่อนที่จะได้รับการชมเชยถึงบทบาทในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ดี นอกจากนี้การสรุปผลโดยการไล่รัฐบาลนั้น อาจเป็นส่วนหนึ่งของการครอบงำทางความคิดกับประชาชนโดยทั่วไป เพราะอาจเป็นเพียงการรายงานข้อเรียกร้องของกลุ่มบางกลุ่ม เพราะการนำเสนอข่าวสารแบบนี้ทุกวันอาจก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคมของกลุ่มคนต่าง ๆ ไม่นับกรณี "คนเมืองล้มรัฐบาล" ที่ยังปรากฏเหตุการณ์ซ้ำรอยอยู่เช่นเดิม

2. คุณภาพของคนทำหนังสือพิมพ์ และวิธีการนำเสนอ

* การใช้คำในการพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์บางฉบับ ซึ่งมุ่งประเด็นไปที่การโจมตีรัฐบาลอย่างรุนแรง เช่น การใช้คำแทนว่า โจร, อภัยศ ฯลฯ หรือถ้อยคำที่แสดงเจตนาทางการเมือง เช่น การขบไล่รัฐบาลของหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ ในช่วงที่มีการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล (24-26 กันยายน 2540) เป็นต้น

ข่าวสารที่ประชาชนได้อ่านนั้น จะมีความน่าสนใจมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับคุณภาพของผู้ทำข่าวและวิธีการนำเสนอของแต่ละคน ภายใต้สภาวะการแข่งขันของหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ นโยบายในการดำเนินงานด้านข่าวสารก็มีความแตกต่างกันออกไป ซึ่งสามารถพิจารณาจากประเภทของหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ประเภท สำหรับผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นคนชั้นกลางซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการเปิดรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์คุณภาพมากที่สุดได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์เอาไว้โดยมีประเด็นที่น่าสนใจมากมาย และเป็นการให้ทัศนะทั้งในภาพรวมและแยกส่วนตามประเภทของหนังสือพิมพ์

(ก) ทัศนะต่อคุณภาพของหนังสือพิมพ์ในภาพรวม

สำหรับทัศนะโดยภาพรวมที่ผู้ให้สัมภาษณ์มีต่อหนังสือพิมพ์ก็คือ คุณภาพของคนทำหนังสือพิมพ์ ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มของคนทำออกเป็น 3 กลุ่ม คือ บรรณาธิการข่าว นักข่าว และ คอลัมนิสต์

(1) บรรณาธิการข่าว

ในฐานะผู้รับผิดชอบงานด้านข่าวของสำนักพิมพ์ บรรณาธิการข่าวจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างสูงต่อภาพพจน์ของหนังสือพิมพ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ทัศนะต่อความสำคัญของบรรณาธิการข่าว ว่า ผู้อ่านสามารถตีความหมายของทิศทางหนังสือพิมพ์ได้จากบทบาทบรรณาธิการ ซึ่งก็คือความเห็นของตัวเอง บรรณาธิการเอง และบทบาทบรรณาธิการยังเป็นจุดเด่นสำคัญของหนังสือพิมพ์ที่ผู้อ่านให้ความสนใจอย่างสม่ำเสมอ

บทบาทของบรรณาธิการไม่ได้วนเวียนอยู่ในลักษณะของตัวอักษรในหนังสือพิมพ์เท่านั้น แต่บทบาททางด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะบทบาทในการต่อสู้ทางวิชาชีพกลับกลายเป็นจุดเด่นสำคัญที่ผู้ให้สัมภาษณ์มีความสนใจ และติดตามความเคลื่อนไหวของบรรณาธิการผู้นั้นอยู่ตลอดเวลา

"ผมกำลังติดตามต่อว่าหลังจากที่ "เปลว สีเงิน" ที่แยกออกมาแล้ว หนังสือพิมพ์ฉบับใหม่จะเป็นอย่างไรบ้าง เพราะว่าตอนที่ทำสยามโพสต์เนื้อหาโดยรวมผมว่าดี คือมีความกล้าที่จะนำเสนอประเด็นที่เล่มอื่นไม่ทำ และยังเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งก็ได้รับความสนใจมากที่สุด" (ปฐม สรรพเขตดาญาณ, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2539)

"หนังสือพิมพ์ในช่วง 4-5 ปี มีการพัฒนาขึ้นมาก การเกิดขึ้นของสยามโพสต์ในช่วงที่แตกตัวจากไทยรัฐ ผมคิดว่านี่เป็นกลุ่มก้าวหน้าที่พยายามทำให้เป็นธุรกิจสื่อมวลชนเพื่ออุดมคติ หรืออย่างการเกิดของผู้จัดการที่มีบรรณาธิการอย่างคุณคำคุณุญ สิทธิสมาน ซึ่งเป็นตัวแทนของคนร่วมสมัย โดยมันเกิดขึ้นแบบสวนกระแสและฉีกแนวทางออกไปเป็นของตัวเอง" (สมบัติ บุญงามอนงค์, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2539)

ผู้ให้สัมภาษณ์ยังคงปักหลักการให้ความสำคัญกับบรรณาธิการข่าว โดยเฉพาะบทบาทการต่อสู้ที่ทำให้ดูเหมือนว่ามีความศรัทธาในตัวบรรณาธิการอย่างมาก ในลักษณะของผู้ที่เฝ้าติดตามผลงานและคอยลุ้นว่าทีมงานและบรรณาธิการคนนั้นจะสามารถดำเนินงานด้านข่าวไปได้ในลักษณะอย่างไร

นอกจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจแล้ว บรรณาธิการยังถูกเปรียบให้เป็นบุคคลที่มีบทบาทนำในสังคม ที่สามารถดำเนินการครอบงำอุดมการณ์ของสังคมได้โดยง่าย เพราะเป็นผู้ที่อยู่ในตำแหน่งผู้ควบคุมกลไกสื่อมวลชน หากผู้ให้สัมภาษณ์พบเห็นว่ามีบทบาทใดของบรรณาธิการที่ก่อให้เกิดความเคลือบแคลงสงสัย หรือ ปล່อยให้เกิดการนำเสนอข่าวที่ไม่เหมาะสม ซึ่งถือเป็นความบกพร่องของบรรณาธิการ ในฐานะผู้ดูแลข่าว ปฏิกริยาต่อต้านของผู้ให้สัมภาษณ์จะเกิดขึ้นและส่งผลโดยตรงกับหนังสือพิมพ์ทันที (ซึ่งในกรณีนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้เน้นไปยังบทบาทของหนังสือพิมพ์ประชานิยม)

"ผู้สื่อข่าวที่จะเรียกร้องหรือกำหนดคุณภาพของหนังสือพิมพ์ได้ เพราะเรารู้ตัวเองว่าเราต้องการอ่านอะไร ผู้ชายหรือผู้ทำก็ต้องรับผิดชอบต่อสังคม หากเกิดกรณีที่ทำร้ายสังคม และผู้อ่านมีความรู้สึกไม่พอใจ เราควรที่จะมีปฏิกริยาโต้ตอบกลับบ้าง หลายครั้งที่ไทยรัฐลงข่าวที่ไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมมากเท่าไรนัก ความไม่พอใจที่มีนั้นก็แสดงออกด้วยการไม่ซื้อหนังสือพิมพ์ของเขา เป็นการต่อต้านอย่างหนึ่ง คงไม่ถึงขั้นเขียนจดหมายไป" (ศศิณ พัทธนภิรมย์, สัมภาษณ์, 15 กันยายน 2539)

จากปฏิกริยาของหนึ่งหน่วยในสังคม ก็เริ่มมีการขยายวงของการต่อต้านออกไปเพิ่มมากขึ้น อย่างเช่น การเกิดขึ้นของ "ศูนย์ประสานองค์กรประชาชนผู้บริโภคสื่อ" ที่ประกอบไปด้วย นักศึกษา อาจารย์มหาวิทยาลัย องค์กรพัฒนาเอกชนด้านเด็ก และสตรี และประชาชนทั่วไป โดยมีเป้าหมายเพื่อที่จะเรียกร้องต่อหนังสือพิมพ์ที่นำเสนอเนื้อหาข่าวไม่เหมาะสม และต้องการให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

ซึ่งเหตุการณ์ที่เป็นตัวอย่างชัดเจนที่สุดคือ กรณีของการตีพิมพ์ภาพส่วนตัวของดารานักร้อง (ใหม่ เจริญปุระ) ลงในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

แปลง วิธีการนำเสนอ อีกทั้งยังมีการเรียกร้องผ่านโทรสารและจดหมายให้สมาชิกและประชาชนทั่วไปที่มีความเห็นแบบเดียวกันร่วมลงชื่อหนังสือพิมพ์ฉบับดังกล่าวเป็นเวลา 3 เดือนติดต่อกัน (สร้างพลังประชาชน หนทางปรับคุณภาพสื่อ, 2539: 11)

บรรณาธิการข่าวจึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงข้อกล่าวหาหากข่าวที่ถูกนำเสนอออกมาในขนาดความเหมาะสมในทัศนะของผู้บริโภคข่าวสารทั่วไป โดยเฉพาะกลุ่มคนชั้นกลางที่มีทางเลือกอีกมากในการเปิดรับข่าวสาร ทำให้การต่อสู้ในเวทีประชาชนสามารถสร้างกระแสผลักดันบางอย่างต่อหนังสือพิมพ์ที่ต้องรับฟังข้อเสนอจากประชาชนในฐานะผู้ซื้อสินค้า การเป็นผู้ดูแลด้านข่าวสารของบรรณาธิการจึงต้องคอยรับฟังความคิดเห็นของสังคมอยู่เนืองๆ และพยายามที่จะลดกระแสการต่อต้านในบางสถานการณ์ตามความจำเป็นเพื่อไม่ให้เกิดความไม่สบายใจของทั้งสองฝ่าย

(2) นักข่าว

ในทัศนะของผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นพ้องต้องกันว่า คุณภาพของนักข่าวในปัจจุบันมีลักษณะหย่อนในหน้าที่และจรรยาบรรณของการเป็นนักข่าว โดยมุ่งประเด็นไปที่การปฏิบัติงานซึ่งต้องอาศัยพื้นฐานความรู้รอบด้าน เพื่อที่จะสื่อสารข้อมูลกลับมาถึงประชาชนผู้อ่านได้โดยไม่ทำให้เกิดความสับสน

เกี่ยวกับสาเหตุของการขาดประสิทธิภาพของนักข่าวนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้แสดงทัศนะไว้ซึ่งผู้วิจัยสามารถแยกเอาไว้ได้ 2 ข้อ คือ

1. พื้นฐานความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานข่าวที่นักข่าวต้องรับผิดชอบ

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นว่า นักข่าวนั้น นอกจากจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการเป็นสื่อมวลชนแล้ว ยังต้องมีความรอบรู้ในเรื่องสายข่าวของตนด้วย เช่น นักข่าวการเมือง ต้องมีความรู้ทางด้านการปกครอง เพื่อที่การรายงานข่าวจะทำให้สามารถเจาะประเด็นได้ชัดเจน ไม่หลงประเด็น หรือไม่ได้อะไรจากข่าวที่รายงานนั้นเลย

"การที่นักข่าวไม่มีความรู้พื้นฐานมาก่อนเกี่ยวกับระบบที่ตนเองต้องไปคลุกคลีนั้น อาจส่งผลให้ข่าวที่รายงานออกมาไม่ค่อยจะรู้เรื่อง หรือทำให้เข้าใจได้ยากขึ้น โดยเฉพาะคนอ่านที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้นด้วย อย่างผมเป็นข้าราชการ ผมต้องคลุกคลีอยู่กับกฎหมาย เรื่องภายใน

ในกระทรวง ดั่งนั้นเมืองผมอ่านข่าวการเมืองก็รู้เลยว่านักข่าวไม่มี sense บางทีก็จับได้ว่า นักข่าวจับแพะมาชนแกะ" (ศศิน พัฒนาการมย์, สัมภาษณ์, 15 กันยายน 2539)

การรู้เท่าทันสื่อมวลชนเป็นลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งของชนชั้นกลาง ซึ่งเกิดขึ้นจากการที่บุคคลนั้นเป็นผู้ที่คลุกคลีอยู่กับแหล่งข่าวเดียวกัน หรือมีประสบการณ์ในเรื่องนั้นเป็นอย่างดี ทำให้เห็นข้อบกพร่องของข่าวที่เสนอออกมาจากนักข่าวที่ประสบการณ์น้อยกว่า ในลักษณะเช่นนี้เป็นไปได้อย่างมากที่ชนชั้นกลางผู้มีประสบการณ์ในประเด็นข่าวมากกว่าจะไม่ถูกครอบงำทางความคิดจากสื่อมวลชนและนอกเหนือไปจากนี้แล้ว ชนชั้นกลางอาจก้าวเข้าสู่การชี้แจงข้อเท็จจริงในส่วนของประสบการณ์ที่มากกว่า และถ่ายทอดเพื่อสร้างความเข้าใจใหม่ให้กับบุคคลอื่นที่อาจเคยถูกทำให้เข้าใจผิดจากสื่อมวลชนไปแล้วก่อนหน้านี้

2. จรรยาบรรณของนักข่าว

ผู้ให้สัมภาษณ์ได้กล่าวถึงนักข่าวโดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการเข้ามาสู่วิชาชีพสื่อมวลชน ไปจนถึงภาพของการปฏิบัติงานและการรายงานข่าว ดังคำให้สัมภาษณ์นี้

"ที่รู้สึกว่ารจรรยาบรรณของนักข่าวเริ่มลดลง บางทีเขาหาข่าวเพื่อที่จะได้ข่าวมาขาย คนอ่านยังรู้สึกได้เลยว่ามันซ้ำซากและไม่มีอะไรใหม่ ซึ่งมันผิดไปจากหลักของการเป็นข่าวใช่ไหม ครั้งหนึ่งที่เคยคิดว่าที่มันไม่มีอะไรใหม่นี้มันเกิดจากพวกนักการเมืองแยะ ๆ นะ แต่มาตอนนี้ชักไม่แน่ใจแล้วว่านักข่าวเองก็ชักจะแยะไปเหมือนกัน อย่างไรก็ตามที่ยังคงมองในภาพรวมนะว่าเป็นอย่างนี้เพราะระบบมันเป็นตัวกำหนด ว่าจะเอาคนแบบไหนเข้ามาเป็นนักข่าว เอาชนิดเกรดเอ หรืออะไรก็ได้ให้เอามาก่อน ก็เป็นเกรดรองลงมา พอมันเป็นอย่างนี้ ระบบมันก็เลยพึ่งพอเกิดปัญหาอะไรก็อ้างว่าถูกรีดรอนเสรีภาพ แต่จริง ๆ แล้วคือนักข่าวนั้นแหละที่ไม่มีวินัย และไม่มีจรรยาบรรณที่จะทำให้สถาบันนี้มีความน่าเชื่อถือ" (วรวรรณ เปรมสุข, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2539)

จากบทสัมภาษณ์นี้แสดงให้เห็นว่า จรรยาบรรณของนักข่าวกำลังถูกทำลายด้วยระบบของสื่อมวลชนเอง และการแสดงว่าโครงสร้างสื่อมวลชนได้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่าง นั่นก็คือการย้อนกลับไปหาต้นตอของการเปลี่ยนแปลง ก็พบว่าในช่วงปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา (ยุคที่การเมืองเข้าสู่นายกฯ ที่มาจากการเลือกตั้ง) วงการสื่อมวลชนได้เข้าสู่ยุคเสรีทางความคิด ข่าวสารกลายเป็นที่ต้องการอย่างมากของสังคมและเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงอยู่ของทุกวงการ การขยายตัวของตลาดข่าว

สาร (Information Market) ทำให้แรงงานด้านข่าวสารเป็นที่ต้องการอย่างมาก ทำให้การนำบุคลากรเข้ามาช่วยเสริมกำลังในการผลิตข่าวสารออกสู่ตลาดเป็นแรงงานที่มาฝึกฝนความสามารถเอาในภายหลัง จุดนี้เองที่เป็นการแสดงให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงทางทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และการเมืองได้ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมสื่อมวลชน (จรรยาบรรณ) และการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมสื่อมวลชนดังกล่าวก็ย้อนกลับมาสร้างผลกระทบต่อวัฒนธรรมทางการเมืองและเศรษฐกิจเป็นพลวัตอยู่เช่นนี้

จรรยาบรรณที่ขาดหายไปของนักข่าวทำให้ภาพของนักข่าวในสายตาคนชั้นกลางมีลักษณะการทำงานแบบ "ไม่ค้ำจ่อปากนักการเมือง" มีการตั้งคำถามที่ไม่สร้างสรรค์ รวมไปถึงการเสนอ "ข่าวปนความเห็น" ที่ส่งผลให้สังคมเกิดความสับสนในเรื่องข้อเท็จจริง จรรยาบรรณที่ขาดหายไปของนักข่าวยังเป็นส่วนที่ส่งเสริมให้สังคมเกิดความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงอันนำไปสู่การเข้าใจผิดของฝ่ายต่าง ๆ ที่กำลังเผชิญหน้ากันอยู่ เช่น การนำเสนอข่าวของสมาชิกคนจน กับ การรายงานคำให้สัมภาษณ์ของรัฐมนตรีที่ไม่เห็นด้วยกับการมาของสมาชิกคนจน เป็นต้น

(3) คอลัมนิสต์

ในส่วนของผู้เขียนบทความนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเข้าใจเป็นพื้นฐานอยู่แล้วว่า การแสดงความคิดเห็นในบทความเป็นส่วนหนึ่งของการสะท้อนภาพสังคมผ่านสายตานักเขียน แต่สิ่งที่ผู้ให้สัมภาษณ์ได้แสดงทัศนะเอาไว้ในช่วงนี้ก็คือ ความคิดเห็นอันหลากหลายที่น่าจะมีอยู่ในหนังสือพิมพ์กลับไม่ได้เป็นเช่นนั้น แต่มีลักษณะของการดำเนินการทางความคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นไปในแนวทางเดียวกันทั้งฉบับ โดยมีบรรณาธิการเป็นผู้นำแถวความคิดของหนังสือพิมพ์

"จากที่ครูอ่าน ครูบอกได้ว่าหนังสือพิมพ์ฉบับใดมีจุดยืนตรงไหน ซึ่งตรงนี้เราจะทราบได้จากบรรณาธิการซึ่งเป็นตัวแทนของหนังสือพิมพ์ แต่ถ้าเปิดเข้าไปในเล่มก็จะพบบทความที่มีแนวคิดคล้ายกัน น่าจะ 90% ได้" (รัตนวรรณ เฝ้าวณิช, สัมภาษณ์, 17 มกราคม 2540)

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าบทความจะแสดงความคิดเห็นไปในแนวทางใด บทความก็ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาที่การใส่ความคิดเห็นไปนั้นถือเป็นเรื่องปกติ และแนวคิดนั้นจะเป็นการแสดงจุดยืนของผู้เขียนเป็นหลัก แต่ถ้าบทความดังกล่าวไปสอดคล้องกับแนวคิดในบรรณาธิการ ถือได้ว่าทั้งสองฝ่ายนั้นได้ประกาศจุดยืนร่วมกันในหนังสือพิมพ์ แต่ปรากฏการณ์ของการเสนอ "ข่าวปนความคิด" ของนักข่าว (ทั้งที่ข่าวควรจะเป็นข้อมูลความจริงที่แยกออกจากความคิดเห็น) ทำให้เนื้อหาและภาพรวมของหนังสือพิมพ์กลายเป็นเนื้อเดียวกัน ซึ่งส่วนหนึ่งอาจสะท้อนให้เห็นว่า หนังสือพิมพ์ฉบับนั้นกำลัง

พยายามที่จะบอกใบ้ หรือแอบสนับสนุนอุดมการณ์หรือความคิดบางอย่างแบบเบ็ดเสร็จทั้งฉบับให้ผู้อ่านได้รับรู้

(ข) ทัศนะเรื่องวิธีการนำเสนอข่าวสาร

ถึงแม้ว่าผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นคนชั้นกลางจะเปิดรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์คุณภาพเป็นหลักก็ตาม แต่ในแง่ของการวิจารณ์การนำเสนอข่าวสารของหนังสือพิมพ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ยังคงมุ่งประเด็นและเน้นไปที่หนังสือพิมพ์ประชานิยมมากกว่า เพราะส่วนหนึ่งของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ไม่ได้เปิดรับหนังสือพิมพ์ประชานิยมจะมีทัศนะเชิงลบต่อวิธีการนำเสนอข่าวสารของหนังสือพิมพ์ แต่อย่างไรก็ตาม ลักษณะหนึ่งของกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ในงานวิจัยนี้ เป็นกลุ่มที่พยายามจะยกเหตุผลแวดล้อมมาใช้อธิบายคำถามต่อไปว่า แล้ววิธีการนำเสนอของหนังสือพิมพ์ประชานิยมมีข้อดีอย่างไร ซึ่งปรากฏว่าผู้ให้สัมภาษณ์ได้วิจารณ์ผลเชิงบวกของการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์เอาไว้ด้วย ผู้วิจัยจะอธิบายข้อมูลแบบตอบคำถามไปพร้อม ๆ กันดังนี้

1. การเขียนข่าวให้มีลักษณะเป็นนิยาย

สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการนำเสนอข่าวสารของหนังสือพิมพ์ ผู้วิจัยสามารถแบ่งแนวคิดออกเป็น 2 แนวทางคือ แนวคิดด้านบวก และแนวคิดด้านลบ ที่หนังสือพิมพ์บางฉบับใช้วิธีการเสนอข่าวแบบเล่าเรื่อง

i) สำหรับแนวคิดด้านบวก เป็นการพยายามทำความเข้าใจต่อวิธีการนำเสนอของหนังสือพิมพ์ โดยให้เหตุผลว่า เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายของหนังสือพิมพ์ประชานิยมนั้น ยังคงครอบคลุมทุกกลุ่ม และมีความหลากหลายในด้านคุณลักษณะของประชากร ชนชั้น และความรู้ความเข้าใจในการใช้สื่อมวลชน การที่จะทำให้หนังสือพิมพ์ของตนขายได้ครอบคลุมลักษณะของคนที่หลากหลายนี้ จำเป็นที่หนังสือพิมพ์จะต้องมีจัดการเกี่ยวกับข้อมูลภายในเอาไว้อย่างเหมาะสม รวมไปถึงการนำเสนอเนื้อหาข่าวที่ผู้อ่านซึ่งอยู่ในกลุ่มล่างสุดจะอ่านได้อย่างเข้าใจ ซึ่งแตกต่างจากหนังสือพิมพ์คุณภาพที่การรายงานข่าวยังคงมีภาพลักษณ์ที่แข็งแกร่งและเข้าใจยากกว่า ซึ่งเหมาะสมสำหรับผู้อ่านเพียงบางกลุ่มเท่านั้น

“หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ หรือ กรุงเทพธุรกิจจะไฉยอย่างนี้ชาวบ้านอ่านไม่รู้เรื่องนะ เพราะศัพท์แสงที่ใช้มันสุด ๆ อย่างว่าแต่ชาวบ้านเลย นักศึกษามาอ่านยังเขี่ยทิ้ง ในขณะที่ไทยรัฐเขาทำการเมืองให้เป็นเรื่องชาวบ้าน แล้วก็นำเสนอพาดหัวข่าวรายงานเหมือนเด็กตีกันหรือเรื่อง

ชาวบ้านทะเลาะกัน แต่อีกมุมหนึ่ง มันมีการย่อภาพให้เรื่องนามธรรมที่ค่อนข้างแข็ง อย่างเรื่องการเมือง ทำให้มันเป็นเรื่องที่อธิบายได้ง่าย ๆ โดยอาศัยรูปแบบที่เรียกว่า ดราม่า ในขณะที่นักวิชาการวิเคราะห์เป็นแผนผัง แต่อันนี้เขียนเรื่องเป็นละคร" (สมบัติ บุญงามอนงค์, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2539)

กระบวนการของการทำให้ข่าวการเมืองกลายเป็นนิยายนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าส่วนหนึ่งเป็นการพยายามให้การศึกษาทางการเมืองกับชนชั้นที่ไม่มีโอกาสหรือมีน้อยในการแสดงออกทางการเมือง การเขียนข่าวเชิงนิยายเพื่อตอบสนองผู้รับสารระดับล่างจึงเป็นหนทางที่ดีที่สุดสำหรับคนกลุ่มนี้ที่จะได้ไม่ถูกตัดขาดออกจากสังคมข่าวสาร ถึงแม้ว่าเนื้อหา การพาดหัวข่าวอาจจะไม่ลึก และขาดบทวิเคราะห์ทางการเมืองไปบ้างก็ตาม

ii) สำหรับทัศนะในด้านลบนั้น ส่วนใหญ่ผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นคนชั้นกลางจะรู้สึกไม่ค่อยพอใจกับวิธีการนำเสนอข่าวด้วยความเป็นนิยาย ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้ให้สัมภาษณ์เป็นบุคคลที่มีความรู้และตั้งใจอย่างจริงจังในการอ่านหนังสือพิมพ์เพื่อเก็บข้อมูล ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของชนชั้นกลางในการสื่อสารทางการเมืองโดยสื่อมวลชน ทำให้การต้องเปิดรับ หรือเห็นข้อมูลข่าวสารที่มีลักษณะของการเขียนแบบนิยาย กลายเป็นเรื่องของการใส่อคติของสื่อมวลชนและทำให้ข้อมูลผิดเพี้ยนไปจากความเป็นจริง กลายเป็นข่าวที่เขียนขึ้นจากความเห็นมากเกินไป

"นักข่าวเริ่มเคยชินกับการทำข้อมูลข้อมูลพื้น ๆ ให้ประชาชนอ่าน แต่อย่างผู้จัดการข้อมูลลึกลงมากแต่ขายไม่ได้ อันนั้นมันสะท้อนว่า คนติดนิสัยแบบข้อมูลพื้น ๆ และข่าวเชิงนิยายพาดหัวด้วยเรื่องไร้สาระ" (เฉลิมพร อุณแก้ว, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2540)

อย่างไรก็ตาม ผู้ให้สัมภาษณ์บางส่วนได้แสดงทัศนะต่อไปอีกว่า การที่หนังสือพิมพ์เสนอข่าวให้เป็นนิยายนั้น ส่วนหนึ่งมาจากความคาดหวังต่อยอดขายที่จะได้รับจากผู้ซื้อที่มีรสนิยมในการอ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ประชานิยม ที่อ่านง่ายและน่าติดตาม

"ผมมองว่าปรากฏการณ์นี้มันคือ หนังสือพิมพ์ต้องการทำให้มันดูเข้าใจง่ายเขียนให้คนเข้าใจไม่มันเดี่ยวเขาไม่ซื้ออ่าน อย่างที่สองคือสื่อเริ่มหลงกลว่าต้องหาข่าวแบบนี้ เอาไม่คิดที่มปากนักการเมือง คือคิดแต่จะเอาข่าวแต่ไม่ได้คิดว่าข่าวจะสามารถเอามาจัดการศึกษาให้ประชาชนได้อย่างไร แต่ต้องการเอามาขายให้เกิดความขัดแย้ง เหมือนว่าจะตั้งใจดี แต่พอทำแล้วมันหลุดออกจากวงนี้ไม่ได้" (สมบัติ บุญงามอนงค์, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2539)

สำหรับการเสนอข่าวสารในเชิงนิยายนี้ อาจมีส่วนในการครอบงำอุดมการณ์บางอย่างของคนในสังคมได้ เนื่องจากเนื้อหาที่อ่านง่ายและเข้าใจไปตามเนื้อเรื่องโดยไม่ได้ทำการตรวจสอบข้อเท็จจริง ทำให้หนังสือพิมพ์สามารถสร้างอุดมการณ์บางอย่างและกระจายอุดมการณ์นั้นไปตามเนื้อหาข่าวสาร และอาจส่งผลให้เกิดความเข้าใจที่ผิดเพี้ยนไปจากความเป็นจริง

2. การใช้ภาษารุนแรงเพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้อ่าน

ผู้ให้สัมภาษณ์ในกลุ่มชนชั้นกลางมีทัศนคติต่อการใช้ภาษาที่รุนแรงว่า การเสนอเนื้อหาด้วยภาษาที่รุนแรงในหนังสือพิมพ์เป็นกลยุทธ์อย่างหนึ่งในการเพิ่มยอดขาย ปรากฏการณ์ดังกล่าวนอกจากจะพบในหนังสือพิมพ์ประชานิยมแล้ว ยังเห็นได้จากหนังสือพิมพ์คุณภาพบางฉบับอีกด้วย (บุชาบุชารธรรม, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2539) ซึ่งในกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นว่า การใช้ภาษาที่รุนแรงเป็นวิธีการที่ส่งผลร้ายต่อสังคมในระยะยาว (วรวรรณ เปรมสุข, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2539)

ในทางกลับกันการใช้ภาษาที่รุนแรงของหนังสือพิมพ์บางฉบับอาจได้รับการต่อต้านจากคนชั้นกลางบางคน ซึ่งหนึ่งในนั้นคือผู้ให้สัมภาษณ์ของผู้วิจัยที่มีวิธีการต่อต้านความรุนแรงของหนังสือพิมพ์ด้วยการไม่ซื้อหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น (ศศิณ พัฒนภิรมย์, สัมภาษณ์, 15 กันยายน 2539)

นอกจากนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้แสดงทัศนคติเกี่ยวกับความรุนแรงของภาษาและระบบธุรกิจของหนังสือพิมพ์ว่าเป็นเรื่องปกติที่หนังสือพิมพ์จะต้องวิเคราะห์ตลาดของผู้อ่านและผู้ซื้อว่าให้ความนิยมกับหนังสือพิมพ์ที่มีเนื้อหาอย่างไร

"มันถึงได้เกิดข่าวสด กับ มติชน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการพยายามทำหนังสือพิมพ์คุณภาพมันไม่ตรงกับตลาดส่วนใหญ่ การทำหนังสือพิมพ์น้ำเน่า หรืออะไรที่รุนแรงยังคงเป็นที่ยอมรับของสังคมสูง ซึ่งคนอ่านก็มีทั้งชนชั้นกลางและชนชั้นล่าง" (เฉลิมพร อุ่นแก้ว, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2540)

"ต้องยอมรับอย่างหนึ่งว่า คนอ่านบางกลุ่มก็ยังให้ความสนใจกับข่าวดาราห้อง หรือลงข่าวดาราถกคว่า คนจะรีบซื้ออ่านมากกว่าข่าวเด็กถูกข่มขืนด้วยซ้ำ สังคมมันเป็นแบบนี้ คนชอบรับสารแบบนี้ ข่าวแบบนี้ ดังนั้น หนังสือพิมพ์มันก็ต้องพยายามขายข่าวให้ได้ ถ้ามีจุดยืน

มากเกินไปมันก็ขายไม่ได้ ต้องปิดตัวเอง หรือไม่ก็ปรับตัวเองมาเป็นครั้งบคครั้งน้ำ" (วรวรรณ เปรมสุข, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2539)

อาจจะกล่าวได้ว่า หนังสือพิมพ์ประชานิยมยังคงต้องทำการเสนอข่าวเชิงนิยายต่อไป เนื่องจากปัจจัยทางด้านธุรกิจที่ต้องแข่งขันกับหนังสือพิมพ์ประเภทเดียวกันเอง และจากปัจจัยธุรกิจดังกล่าวทำให้หนังสือพิมพ์หัวสีฉบับต่าง ๆ เกิดการแข่งขันทางด้านเนื้อหามากขึ้น เช่น การรายงานคดีดีดีพระยันตระของหนังสือพิมพ์ข่าวสด หรือ การขุดคุ้ยเรื่องคดีสปก.4-01 ของรัฐบาลนายชวน หลีกภัย และจากการแข่งขันของทั้งสองฝ่ายนี้เองที่ทำให้เกิดธรรมเนียมการแข่งขันทางด้านข่าวสารที่จะนำเสนอต่อสังคมและคงหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะนำเสนอข่าวสารที่ชาวบ้านให้ความสนใจมาลงแข่งกันบนหน้าหนังสือพิมพ์ ซึ่งผู้วิจัยมองว่า หนังสือพิมพ์เองก็ได้เล่นการเมืองกับสื่อมวลชนด้วยกันเองบนหน้าหนังสือพิมพ์ไปด้วย

3. อิทธิพลของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อชนชั้นกลาง

อิทธิพลของหนังสือพิมพ์นั้นประกอบไปด้วยสิ่งสำคัญอยู่ 2 อย่าง คือ อิทธิพลของกลไกตลาดและอิทธิพลของปัญญาชน ชนชั้นกลางที่เป็น Highly Involve and Highly Sensational จะเข้าทำการสำรวจความคิดเห็นต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาทางสื่อมวลชน ก่อนที่จะตัดสินใจเลือกว่าความคิดใดสมควรรับฟัง โดยพยายามหลีกเลี่ยงที่จะให้แนวคิดนั้นเข้ามาครอบงำอุดมการณ์เดิมที่ตนมีอยู่ ซึ่งในจุดนี้อาจทำให้หนังสือพิมพ์ไม่ได้มีอิทธิพลทางความคิดต่อชนชั้นกลางกลุ่มนี้มากนัก ในขณะที่ชนชั้นกลางทั่วไปที่ไม่ได้มีการสำรวจหรือวิเคราะห์อุดมการณ์ที่แฝงเข้ามาจากสื่อมวลชน ทำให้โอกาสที่ชนชั้นกลางทั่วไปจะถูกครอบงำทางอุดมการณ์มีมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ซึ่งการมีอิทธิพลดังกล่าวนี้ก็ได้แก่

- กลไกที่มีอิทธิพลต่อหนังสือพิมพ์

อย่างไรก็ตามปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้ของสื่อมวลชนที่ชนชั้นกลางต่างก็ค้ำนึ่งถึงอยู่เสมอก็คือ "กลไกตลาด" ของระบบทุนในสื่อมวลชน ที่ได้เข้าไปมีบทบาททำให้ข่าวสารข้อมูลนั้นแปลงสภาพกลายเป็นเครื่องมือของกลุ่มทุนแทนที่จะเป็นของประชาชน และจากความไม่ไว้วางใจในบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปของหนังสือพิมพ์ ได้ส่งผลกระทบต่อวิธีการเลือกรับข่าวสารให้มีความเข้มงวดมากยิ่งขึ้น

"ตอนนี้สิ่งที่เราต้องทำก็คือ "การจะรู้เท่าทันสื่อมวลชน" และการที่จะรู้เท่าทันสื่อมวลชนก็คือพอเราอ่านแล้วเราต้องยังไม่เชื่อ หรืออย่าไปยอมรับมันในทันที ในขณะที่สื่อมวลชนเชื่อไม่ได้ทั้งหมด ดังนั้นผู้เปิดรับข่าวสารจะต้องเลือกรับสื่ออื่น ยิ่งถ้าเป็นคนละขั้วด้วยจะดีมาก

เพราะว่าตอนนั้นวงการสื่อก็มีแต่กลุ่มทุนที่เข้ามาดำเนินการ การสนับสนุนหรือการห้ามนั้นทางธุรกิจย่อมเกิดขึ้นอยู่บ่อย ๆ ซึ่งเวลาเราอ่านแล้วเราจะไม่สบายใจ แต่เราก็พอจะเข้าใจ" (สมบัติ บุญงามอนงค์, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 253)

"บางที่ต้องเข้าใจว่าสื่อมวลชนมันถูกบีบอยู่กับกลุ่มเจ้าของ ทำให้บางที่ข่าวที่รายงานอาจไม่ตรงกับความเป็นจริง ดังนั้นเวลาเราอ่านก็ต้องตัดสินใจโดยใช้แนวคิด หรืออุดมการณ์ของเราเองว่าจะใครควรจะเป็นอย่างไร" (ปฐม สรรพพชดาญาณ, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2539)

"สื่อมวลชนถูกใช้เป็นเครื่องมือค่อนข้างมาก เราเองก็ใช้ แต่เรารู้วิธีดีแค่ไหนที่จะเข้าไปใช้สื่อมวลชน ในขณะที่เราจะพบว่าสื่อถูกครอบงำโดยนักการเมือง นักการเงิน นักธุรกิจ เช่นกรณีการปล่อยข่าวลือเรื่องธนาคารล้ม สื่อมวลชนขานรับเอามาทำเป็นข่าวทันทีโดยยังไม่ทันได้ตรวจสอบ ดังนั้นการที่เราจะรับฟังข่าวสารเราเองก็ต้องแยกให้ได้ว่าจะอะไรเป็นข่าวลวงข่าวหลอก" (พิเชียร อำนางวรประเสริฐ, สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2540)

จากคำให้สัมภาษณ์ก็พอจะบ่งชี้ได้แล้วว่า ชนชั้นกลางในกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ต่างมีวิธีรับมือกับข่าวยังต้อง "ฟังหูไว้หู" เสียก่อน ซึ่งทางหนึ่งที่จะช่วยให้มีการตรวจสอบข่าวสารได้ก็คือการพยายามที่จะใช้สื่ออื่น ๆ ควบคู่กับแหล่งสารที่เป็นสื่อมวลชน ซึ่งผลก็ปรากฏอยู่แล้วว่าผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนี้ต่างใช้สื่อมวลชนค่อนข้างหลากหลายและยังค้นหาช่องทางใหม่ ๆ ในการเปิดรับข่าวสารอยู่เสมอ

ในขณะที่ชนชั้นกลางคนอื่นในสังคมอาจมีปัญหากับการเปิดรับข่าวสารในลักษณะเดียวกัน ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์มองว่าเป็นจุดที่ทำให้กลุ่มคนเหล่านั้นตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบจากสื่อมวลชนและกลุ่มผลประโยชน์ที่อยู่เบื้องหลังของข่าวสารที่ถูกแพร่กระจายไปในสังคมเพื่อผลบางประการ

"ถึงแม้ว่าคนโดยทั่วไปจะมองว่าสื่อเป็นเครื่องมือทางการสื่อสาร แต่เอาเข้าจริง ๆ แล้วเขากลับไม่มีความรู้ที่จะเข้าควบคุมสื่อได้ บางทีเขาอาจจะคิดว่า สื่อก็คือสื่อสารมวลชน ก็เลยไม่ได้คิดจะผลักดันหรือตรวจสอบสื่อหรือข่าวสาร" (ปฐม สรรพพชดาญาณ, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2539)

"เราเป็นผู้ได้เปรียบในแง่หนึ่งคือเราพอจะมี sense บางอย่าง หมายถึงเราวิเคราะห์ข่าวสารได้ วิธีที่จะตรวจสอบ เช็คข่าว คือเรามีทางไป แต่คนชั้นกลางคนอื่นที่เวลาเขาเปิดรับ

สารนั้น บางทีเขาอาจจะยังไม่ทันรู้เลยด้วยซ้ำว่า ชาวที่เขาอ่านมันมีอะไรปนมากน้อยแค่ไหน" (ลือชา ชับมัน, สัมภาษณ์, 13 มกราคม 2540)

จากทัศนะเหล่านี้ ทำให้เห็นภาพของสื่อมวลชนหรือหนังสือพิมพ์ว่าเป็นฝ่ายที่มีบทบาทในการชี้นำสังคม และมีอิทธิพลทางความคิดกับคนชั้นกลางอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่า คนชั้นกลางทั่วไปในสังคม ผู้ซึ่งมีวิธีการเปิดรับข่าวสารแบบคนชั้นกลาง แต่ไม่มีการใช้วิธีการเลือกรับและวิเคราะห์ข่าวสารเช่นเดียวกับผู้ให้สัมภาษณ์ ทำให้กลุ่มคนชั้นกลางกลุ่มนี้กลายเป็นกลุ่มที่เปิดช่องให้สื่อมวลชนเข้ามา มีอิทธิพลทางความคิดได้มากที่สุด และในทางกลับกัน กลุ่มคนหรือชนชั้นที่มีการเปิดรับสื่อ น้อยมาก มีความเป็นไปได้ว่าการได้รับผลกระทบจากข่าวสารน้อยที่สุด จะทำให้อิทธิพลของสื่อมวลชนเข้าไปถึงได้น้อยที่สุดเช่นกัน

- ปัญหาชนกับอิทธิพลทางความคิด

บทความของนักวิชาการในหนังสือพิมพ์ถือเป็นอีกส่วนสำคัญอันหนึ่งในกระบวนการปฏิบัติการวาทกรรม (Discursive Practice) ในการอธิบายปรากฏการณ์ของสังคม ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ก็ยอมรับว่า ส่วนหนึ่งของนักวิชาการเหล่านี้มีความน่าเชื่อถือในฐานะผู้มีประสบการณ์ แต่นักวิชาการจะมีอิทธิพลต่อความคิดของผู้ให้สัมภาษณ์มากน้อยหรือไม่นั้น คำตอบที่ได้รับก็คือ อิทธิพลทางความคิดที่จะมีต่อผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนี้ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับสถานภาพหรือบทบาททางสังคมของนักวิชาการ แต่เป็นการพิจารณาด้วยเหตุและผลตามอุดมการณ์ที่ผู้ให้สัมภาษณ์ยึดถืออยู่

"นักวิชาการก็ยังคงทำหน้าที่เป็นตัวแทนทางด้านอุดมการณ์บางอย่าง ซึ่งพี่ก็ติดตามอ่านตลอดแต่ไม่ใช่เพราะเชื่อที่เขาเขียน สำหรับพี่แล้วนักวิชาการไม่ได้ชี้แนะอะไรนอกเหนือไปจากการแสดงความคิดเห็นในความเป็นตัวเองของเขา ซึ่งตรงนั้นมันน่าจะมีคุณค่ามากกว่าในการรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่นในสังคม" (วรวรรณ เปรมสุข, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2539)

"เนื่องจากคนเรามีประสบการณ์ที่แตกต่างกัน การอ่านความเห็นของนักวิชาการเปรียบเสมือนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์บางอย่าง เป็นการเห็นมุมมองของคนอื่นบ้าง" (ศศิณ พัทฒนภิรมย์, สัมภาษณ์, 15 กันยายน 2539)

จะเห็นได้ว่าผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ได้ถูกชี้นำทางการเมืองจากนักวิชาการ แต่ผู้วิจัยได้พบข้อแตกต่างตรงที่ลักษณะของปัญญาชนจะส่งผลให้ชนชั้นกลางเชื่อถือในความคิดเห็นแตกต่างกัน เช่นในกรณีชาคริต สุตสายเนตร เขาได้กล่าวว่า ปัญญาชนหรือนักวิชาการอื่น ๆ ที่เสนอปัญหาแบบเข้าประเด็น น่าจะทำให้เกิดความน่าเชื่อถือได้มากกว่า (นักวิชาการแบบครุฑุยตามความหมายของผู้ให้สัมภาษณ์ก็คือ Organic Intellectual)

“อย่างครุฑุย ภาพของเขาจะชัดเจนในเรื่องเด็ก การที่เขาออกมามั่นแสดงให้เห็นถึงผลประโยชน์ที่ชัดเจนว่า แนวคิดและผลประโยชน์ของเขาไม่ได้ตกอยู่กับกลุ่มใด” (ชาคริต สุตสายเนตร, สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2540)

ในขณะเดียวกัน ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้เหตุผลถึงความเป็นไปได้ที่คนชั้นกลางคนอื่นจะรับอิทธิพลทางความคิดของนักวิชาการเข้าไว้ โดยพิจารณาจากตัวบุคคลมากกว่าการวิเคราะห์เหตุและผล หรือการศึกษาเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นนั้นให้ถ่องแท้เสียก่อน

“เชื่อว่าคนไทยได้รับอิทธิพลจากการอ่านเยอะมาก เพราะว่าเราเป็นสังคมที่ยึดติดกับตัวบุคคล สถานะทางสังคมก็มีผลเยอะ คือคนนั้นควรจะเป็นที่รู้จัก อย่างเช่น หมอประเวศมาพูด ก็เชื่อทันทีที่เรายังไม่ได้ตรวจสอบด้วยว่าเขาจะพูดเรื่องอะไร คนอ่านจะไม่ตั้งคำถาม จะเชื่ออย่างเดียว” (ศยามล ไกยูรวงศ์, สัมภาษณ์, 9 มกราคม 2540)

ผู้วิจัยได้ข้อสรุปเกี่ยวกับอิทธิพลทางความคิดของปัญญาชนที่มีต่อสังคมว่า ทุกสังคมจะมีคนชี้นำ แต่ไม่ได้หมายความว่าสังคมจะต้องเห็นด้วยกันทุกคน เพราะนักวิชาการจะพูดเรื่องที่ยังมาไม่ถึง เป็นลักษณะของการอธิบายอดีตเพื่อทำนายอนาคต เนื้อหาของบทความก็ค่อนข้างอ่านได้เข้าใจยาก นอกจากนี้วิธีการนำเสนอของปัญญาชนถึงมีลักษณะการให้เหตุผล แต่ก็ไม่ได้ใส่ภาพของการเร่งเร้าอุดมคติทางการเมืองเหมือนบทความของคอลัมนิสต์ ทำให้แรงกระตุ้นที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของบุคคลที่อ่าน จะเป็นการเปลี่ยนแปลงจากภายใน ในแง่ของอุดมการณ์หรือแนวความคิด ซึ่งตรงข้ามกับการอ่านบทความของคอลัมนิสต์ที่อาจสร้างกระแสให้เกิดขึ้นด้วยการกระทำ

จากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของหนังสือพิมพ์ที่เข้ามาเกี่ยวพันกับการเมืองมากขึ้นนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นว่า ในแง่ของผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการปรับปรุงด้านเนื้อหาของหนังสือพิมพ์นั้น ไม่มีผลกับคนชั้นกลางในงานวิจัยนี้เป็นอย่างเป็นรูปธรรมมากนัก เว้นเสียแต่ว่าจะเป็นกรณีเฉพาะทางด้านข่าวสารระหว่างกันมากขึ้นเท่านั้น และที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์มีการเตรียมพร้อมทั้ง

ทางด้านความคิดและการเลือกเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนมาเป็นอย่างดีตามความพร้อมของแต่ละบุคคล

4. การตอบสนองผลประโยชน์ทางชนชั้น

ตามแนวคิดเกี่ยวกับผลประโยชน์ของชนชั้นกลางที่ปรากฏในบริบททางสังคม กล่าวโดยภาพรวมของข้อมูลแล้ว ผลประโยชน์ดังกล่าวมีความหลากหลายในเชิงเป้าหมายของแต่ละกลุ่ม รวมถึงวิธีการใช้สื่อมวลชนในการตอบสนองผลประโยชน์ของชนชั้นกลางด้วย และจากการที่ชนชั้นกลางเป็นกลุ่มที่ใกล้ชิดกับสื่อมวลชนทั้งในฐานะผู้รับ-ผู้ส่งสาร ทั้งที่เป็นการปรากฏตัวในกิจกรรมทางการเมือง บางสถานการณ์ หรือแม้แต่การแฝงผลประโยชน์ทางชนชั้นเข้าไปปรากฏอยู่ในสื่อมวลชน ประเด็นคำถามของเรื่องนี้จึงไม่ได้พิจารณาเพียงแค่ชนชั้นกลางใช้วิธีอย่างไรในการใช้สื่อมวลชนเพื่อผลประโยชน์ แต่ยังเป็นคำถามต่อไปอีกว่า ชนชั้นกลางพึงพอใจกับช่องทางที่ใช้ในการแสดงผลประโยชน์ทางชนชั้นมากน้อยเพียงใดอีกด้วย

ในประเด็นเรื่อง การตอบสนองผลประโยชน์ทางชนชั้นของหนังสือพิมพ์ ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามเพื่อให้ได้คำตอบจากมุมมองทั้ง 2 ด้าน โดยได้แบ่งผลการให้สัมภาษณ์ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสื่อมวลชน และ กลุ่มชนชั้นกลางทั่วไป ตามการอธิบายผลข้างล่างดังต่อไปนี้

(ก) ทัศนะจากกลุ่มสื่อมวลชน

ผู้ที่ทำงานในกลไกสื่อมวลชน การย่อภาพของชนชั้นกลางให้มาปรากฏอยู่ในพื้นที่สื่อมวลชน น่าจะสามารถทำได้ไม่ยากนัก เพราะสื่อมวลชนยังคงต้องทำหน้าที่รายงานปรากฏการณ์ทางการเมือง และสังคมของคนกลุ่มต่าง ๆ ตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ และในฐานะของการเป็นสื่อสาธารณะที่คนกลุ่มต่าง ๆ พากันมุ่งเข้ามาสู่การใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชน ทำให้บทบาทของสื่อมวลชนกลายเป็นองค์กรขนาดใหญ่ที่มีเครือข่ายเชื่อมโยงเอาคนจากชนชั้นต่าง ๆ มารวมกันเข้าไว้ ยิ่งทำให้พื้นที่สื่อมวลชนกลายเป็นเวทีแสดงภาพของการต่อสู้เพื่อปกป้องผลประโยชน์ทางชนชั้นที่หนาแน่นแห่งหนึ่ง และในการเป็นเจ้าของสนามการต่อสู้ สื่อมวลชนได้ทำหน้าที่ในการจัดลำดับการปรากฏตัวของชนชั้นตามความเหมาะสมในฐานะนายทวารประตู (Gate Keeper) และจากบทบาทนี้เองที่ทำให้หนังสือพิมพ์ กลายเป็นทางผ่านเข้าออกของผลประโยชน์ทางชนชั้นอยู่ตลอดเวลา

ชนชั้นกลางผู้แสวงหาเครื่องมือในการรักษาผลประโยชน์ทางชนชั้นตนเอง ได้ทำการเดินผ่านเข้าออกประตูดังกล่าวอยู่บ่อยครั้ง ภาพของชนชั้นกลางในทัศนะของผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มสื่อมวลชนจึงเป็นการสะท้อนให้เห็นว่า ชนชั้นกลางได้เข้ามาใช้สนามการต่อสู้ได้อย่างไร และทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

1) ปรัชญาการทำงานของสื่อมวลชน

“หลักของเราเปิดกว้าง” นี่คือนัยอย่างสั้น ๆ เกี่ยวกับหลักการทำงานของหนังสือพิมพ์ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ที่มีกลุ่มเป้าหมายอย่างไรก็ตาม “การเปิดกว้าง” ในที่นี้มีความหมายอยู่ 2 ประการคือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นข่าวและขายได้ จะถูกนำเสนอลงในหนังสือพิมพ์ และ ทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ (Public Interest) ก็จะถูกนำเสนอเป็นข่าวเช่นกัน (ฐาภกร บุนปาน, สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2539)

อย่างไรก็ตาม “การเปิดกว้าง” ในความหมายด้านเนื้อหา ยังคงต้องพิจารณาจากรูปแบบของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับด้วย เช่น หนังสือพิมพ์ที่เน้นข่าวการเมือง ก็จะไม่ลงข่าวชาวบ้าน (สันต์ กรณ์, สัมภาษณ์, 23 ธันวาคม 2539) รูปแบบของเนื้อหาจึงเป็นปัจจัยตัวหนึ่งที่ทำให้การเดินเข้าสู่พื้นที่สื่อมวลชนมีการแบ่งแยกว่าประเด็นผลประโยชน์แบบหนึ่งควรจะเข้าสู่เวทีใดที่จะทำให้การตอบสนองผลประโยชน์มีความตรงตัวมากที่สุด

หลักการ “เปิดกว้าง” ก็ยังทำหน้าที่ของมันต่อไป จนวันหนึ่งเมื่อมีผู้สังเกต (จากหอคองขาข้าง) ถึงความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนกับชนชั้นกลางที่กลายเป็นว่าญาติของชนชั้นกลางถูกตอกย้ำ อธิบายและเผยแพร่จนเป็นที่เข้าใจ กลายเป็นญาติทางการเมืองที่นักการเมืองและข้าราชการต้องเอาใจใส่ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2539: 8)

“การที่เราไปตั้งสมมติฐานว่าหนังสือพิมพ์เข้าข้างคนชั้นกลางอาจจะเป็นความคิดที่ผิดจริง ๆ แล้วหนังสือพิมพ์ไม่ได้คิดว่าคนไทยมีความแตกต่างกัน แต่เรามีผลประโยชน์อันเดียวกันก็คือ อยากให้คนส่วนใหญ่ของประเทศนี้อยู่ดีกินดี” (ฐาภกร บุนปาน, สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2539)

“มันขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร คนกรุงเทพฯมีปัญหาจริงหรือเปล่า ไม่ใช่สะท้อนความเป็นชนชั้นกลาง เพราะสิ่งนั้นมันไม่มีตัวตน” (พนา จันทรวโรจน์, สัมภาษณ์, 22 มกราคม 2540)

ข้อสนับสนุนที่สำคัญประการหนึ่งที่ผู้ให้สัมภาษณ์ใช้อ้างในการอธิบายเหตุผลว่า เหตุใดหนังสือพิมพ์จึงมีแนวทางที่เอนเอียงเข้าหาคนชั้นกลางในทางการเมือง

“หนังสือพิมพ์คือผลผลิตของชนชั้นกลาง ทั้งทัศนคติ วิสัยทัศน์ มันถูกหล่อหลอมโดยความเป็นชนชั้นกลาง เพราะฉะนั้นแนวโน้มและท่าที พื้นฐานความคิดมันจะเอียงไปทางชนชั้นกลาง หนังสือพิมพ์ต้องทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย ต้อง simplified เรื่องนั้น โดยมีความเข้าใจพื้นฐาน เข้าใจกลไก เข้าใจโครงสร้าง เข้าใจระบบ เข้าใจความซับซ้อนและความสำคัญ แล้วก็นำมาอธิบายให้คนเข้าใจ เช่น ให้หมอฟันเข้าใจเรื่องการสร้างตึกให้นักธุรกิจเข้าใจ อาชญากรรม” (ฐาตุร บุนปาน, สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2539)

อย่างไรก็ตาม การเป็นผลผลิตของชนชั้นกลางไม่ได้หมายความว่าหนังสือพิมพ์จะต้องทำหน้าที่รับใช้ชนชั้นกลางในเรื่องของผลประโยชน์ แต่เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะของ “การเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน” ระหว่างประโยชน์ที่ได้เป็นข่าวกับประโยชน์ในแง่การขาย (ธงชัย คงสินธุ์, สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2540) และเป็นการพิจารณาความเหมาะสมจากประเด็นของข่าว ไม่ใช่การพิจารณาจากความ เป็นชนชั้นกลางของสื่อมวลชน

จากปรัชญา “การเปิดกว้าง” และ “การเป็นผลผลิตของคนชั้นกลาง” ของสื่อมวลชน เมื่อรวมปรัชญาทั้งสองนี้รวมกันเข้าแล้ว จะทำให้เห็นปรากฏการณ์หนึ่งที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ในสังคมไทย ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกลางกับสื่อมวลชน กล่าวคือ สื่อสารมวลชน (และการสื่อสารคมนาคมแผนใหม่) เป็นองค์กรและเครือข่ายที่หล่อหลอมคนชั้นกลางให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเหนือประชาชนกลุ่มอื่น ๆ โดยปราศจากองค์กรที่เป็นรูปธรรม แต่เป็นการจัดองค์กรโดยผ่านสื่อมวลชนและการสื่อสารแผนใหม่ พลังในการจัดองค์กรของคนชั้นกลางได้แสดงให้เห็นถึงอำนาจบางอย่างที่สามารถเชื่อมโยงผลประโยชน์ให้ไปถึงสื่อมวลชน นั่นก็คือ “อำนาจของกลไกตลาด”

กลไกการตลาดยังเป็นกลไกสำคัญที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของหนังสือพิมพ์ ไม่ว่าจะ เป็นเสรีภาพของการนำเสนอข่าวสาร การแข่งขันระหว่างสำนักพิมพ์ ไปจนถึง การรักษาแนวทางของเนื้อหาในหนังสือพิมพ์แล้ว กลไกตลาดยังได้เข้ามามีอำนาจในการกำหนดยุติติสธารณะในหนังสือพิมพ์อีกด้วย (เพราะคนชั้นกลางมีอำนาจเหนือการตลาดในฐานะผู้บริโภคและผู้ซื้อข่าวสาร) สื่อมวลชนจึงเป็นทางผ่านของยุติติของชนชั้นกลางให้ก้าวเข้าสู่การเป็นยุติติสธารณะและกลายเป็นยุติติทางการเมืองในที่สุด

2) ความไม่สมดุลงของโครงสร้างสังคม

การกระจุกตัวของความเจริญทางโครงสร้างต่าง ๆ ที่อยู่ภายในตัวเมือง โดยเฉพาะกรุงเทพฯ ย่อมเป็นภาพที่แสดงให้เห็นถึงความไม่สมดุลงของการพยายามปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับชนชั้นอื่น ๆ ภายในสังคม ในสถานการณ์ที่โครงสร้างสังคมอันประกอบไปด้วย เศรษฐกิจ การเมือง และสังคม กำลังได้รับการพัฒนาและเป็นตัวเร่งความเจริญเติบโตให้เกิดขึ้น และความเจริญนี้เองที่ทำให้เมืองกลายเป็นสถานที่ที่คนจากที่ต่าง ๆ เข้ามารวมตัวกัน การมีกลุ่มคนจากที่ต่าง ๆ ที่พยายามจะเข้ามาในเมืองเพื่อทำการต่อสู้ทางด้านอุดมการณ์โดยการเสนอปัญหาของตนให้ได้รับรู้และได้รับการแก้ไขจากรัฐ (ซึ่งมีที่ทำการตั้งอยู่ในเมืองหลวง)

และจากโครงสร้างที่ไม่สมดุลงนี้เอง ทำให้เกิดปัญหาของความแตกต่างระหว่างคนเมืองกับชนบท โดยเฉพาะการใช้สื่อมวลชนในการสื่อสารปัญหาของตนเองกับสังคม

"คนที่เข้าถึงทรัพยากรข้อมูลได้มากกว่าย่อมได้เปรียบ อย่างมาแต่ร์ประท้วง ธนาียง ต้องถอย ขณะที่คนสะเยียบยังสู้กันไม่เสร็จเลย แสดงให้เห็นถึงอำนาจในการต่อรองที่ไม่เท่ากัน โอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรก็ไม่เท่ากัน ทั้งแรงสนับสนุนจากข้างหลัง ช่องทางในการแสดงออก การเรียกร้องความสนใจ การพึ่งพาสื่อมวลชน" (ฐาตุร บุนปาน, สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2539)

คนชั้นกลางยังคงสามารถใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์ในการรักษาผลประโยชน์ทางชนชั้นของตนเช่นเดียวกัน ด้วยการเสนอเรื่องราวของพวกเขาลงในพื้นที่ของสื่อมวลชน เช่น ส่วนหนึ่งของชนชั้นกลางในปัจจุบันที่นิยมลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งเป็นสถาบัน "ตลาด" ทุน ดัชนีตลาดหลักทรัพย์ ย่อมขึ้นลงตามกลไกตลาดและบรรยากาศการลงทุน แต่เมื่อตลาดหุ้นประสบภาวะถดถอยและตกต่ำด้วยเหตุใดก็ตาม ชนชั้นกลางของเราต้อง "ไว้วางใจ" เรียกร้องให้ฝ่ายราชการยื่นมือเข้ามาให้ความอุปถัมภ์ครั้งแล้วครั้งเล่า (เกษม ศิริสัมพันธ์, 2539: 8)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นวิธีการในการพยายามใช้สื่อมวลชนของชนชั้นกลางอยู่ 2 วิธี คือ การ "ไว้วางใจ" เพื่อสร้างความสนใจจากสื่อมวลชน และการขยายภาพผลประโยชน์ของตนให้กลายเป็นเรื่องสาธารณะเพื่อให้รัฐได้เข้ามาทำการแก้ไข

- "การไว้วางใจ" ที่มาจากการจับกลุ่มของคนทำงานอยู่ในกลไกสังคมที่สำคัญ (นักเล่นหุ้นในตลาดหลักทรัพย์) ได้ทำให้สังคมและสื่อมวลชนให้ความสนใจการเคลื่อนไหวและเสียงเรียกร้องเพื่อผลประโยชน์ทางชนชั้น การ "ไว้วางใจ" ของคนชั้นกลางบางกลุ่มจึงถือเป็นการเล่นการเมืองโดยการชักนำเอาสื่อมวลชนเข้ามาไว้เป็นพวกในวงเวลาหนึ่ง

- การทำให้ประเด็นของตนเป็นประเด็นทางการเมือง ชนชั้นกลางเข้าใจดีว่า การที่จะปกป้องผลประโยชน์ของตนที่ดีที่สุดก็คือการทำให้เรื่องของตนถูกเผยแพร่ออกไป ซึ่งวิธีการเดียวที่จะสามารถทำให้เป็นเช่นนั้นได้คือการใช้พื้นที่สื่อมวลชน การที่จะทำให้สื่อมวลชนให้ความสนใจหรือสนับสนุนนั้น การไว้วางใจอาจเป็นวิธีที่ใช้ไม่ได้เสมอไป ชนชั้นกลางจึงใช้วิธีการทำให้ผลประโยชน์ทางชนชั้นตนกลายเป็นผลประโยชน์ของส่วนรวม โดยการเชื่อมโยงปัญหาของตนกับปัญหาของชาติ เช่น กรณีภาวะตกต่ำในตลาดหลักทรัพย์ ชนชั้นกลางได้อาศัยกระแสเศรษฐกิจเป็นเครื่องยืนยันความเป็น Public Interest ที่ควรจะได้รับ การแก้ปัญหาโดยเร็ว

การทำให้ผลประโยชน์ของชนชั้นกลายเป็น Public Interest ได้นั้น ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า หลักการดำเนินงานของการขยายผลประโยชน์ของชนชั้นกลางออกไปสู่พื้นที่สาธารณะ สอดคล้องกันได้ดีกับหลักการทำข่าวของหนังสือพิมพ์ นั่นก็คือ การรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์จำเป็นต้องฉายภาพปัญหาในเชิงมหภาค (Macro) ซึ่งการจับประเด็นข่าวแบบ Macro นี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นนักหนังสือพิมพ์กล่าวว่า เป็นความแตกต่างระหว่างชนชั้นกลางกับชาวบ้านในการมองปัญหา (Macro-Micro) ยิ่งฝ่ายใดสามารถขยายผลประโยชน์ของตน หรือทำให้ปัญหาของตนไปผูกพันอยู่กับโครงสร้างหลักของสังคมได้ สิ่งนั้นย่อมจะเป็นข้อได้เปรียบที่จะทำให้การเผยแพร่อุดมการณ์และผลประโยชน์ทางชนชั้นไปปรากฏอยู่ในพื้นที่ของสื่อมวลชน (พนา จันทรวโรจน์, สัมภาษณ์, 22 มกราคม 2540) ซึ่งสิ่งนี้เองที่เป็นข้อยืนยันอีกประการหนึ่งว่า อุดมการณ์ของชนชั้นกลางได้แพร่กระจายอยู่ในสื่อมวลชนโดยการ Hegemonize อยู่อย่างเต็มที่

จากภาพของการเสนอปัญหาของชนชั้นกลาง ยิ่งทำให้เห็นความแตกต่างของการมีโอกาสได้ใช้สื่อมวลชน แต่ในภาพของความไม่สมดุลง่ายนั้น ยังมีบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่ได้เข้าไปช่วยสร้างสมดุลง่ายนี้ให้กับชาวบ้านบ้าง นั่นก็คือกลุ่มเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ได้เข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือชาวบ้านในท้องถิ่นที่ไม่มีโอกาสได้ใช้หรือเข้าถึงถึงสื่อมวลชน โดยการอธิบายปัญหาให้เกิดความเข้าใจกับคนในสังคมและส่งเสริมให้เกิดวิธีการต่อสู้หรือปกป้องเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชนชั้นตนเอง

"เรื่องของคนบ้านบางที่มันยึดเยื้อจนเรารู้สึกเคยชิน หรือมองว่าเป็นเรื่องธรรมดาไป แต่เดี๋ยวนี้เริ่มมีแนวโน้มการรวมตัวของชาวบ้านกับ NGO ที่เข้ามาช่วยในเรื่องของการสื่อสารกับรัฐบาล ซึ่งมันสามารถสรุปปัญหาที่ทำให้ผู้ฟังถึงกับสะอึก รัฐบาลก็เริ่มให้ความสนใจ สื่อมวลชนก็ให้ความสำคัญ" (ฐากร บุนปาน, สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2539)

ในการตอบสนองผลประโยชน์ทางชนชั้น มีข้อน่าสนใจเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเข้าไปจัดการกับปัญหาผลประโยชน์ของกลุ่มต่าง ๆ ของรัฐบาล ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นว่ารัฐได้ให้ความสนใจและมีวิธีคิดเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร ดังเช่นการยกตัวอย่างเชิงเปรียบเทียบของผู้ให้สัมภาษณ์ดังนี้

"ถ้าชาวบ้านยกขบวนมา 2 กลุ่ม กลุ่มแรก เป็นชาวบ้านยกขบวนมาขอความช่วยเหลือ เรื่องที่ดินทำกิน กับกลุ่มสอง คนกรุงเทพฯบอกว่าที่ซอยบ้านมีน้ำขัง เชื่อกันว่าเรื่องของคนกรุงเทพฯจะได้รับการแก้ไขก่อน เห็นได้ว่าน้ำหนักปัญหามันต่างกัน แต่วิธีการแก้ไขปัญหามันตรงข้าม ตรงนี้ชี้ให้เห็นเกี่ยวกับวิธีการแก้ไขของรัฐ ที่เป็นอย่างนี้เพราะปัญหาที่เกี่ยวข้องกับนโยบายจะเป็นปัญหาที่แก้ได้ช้ากว่า" (สันตติ กรณี, สัมภาษณ์, 23 ธันวาคม 2539)

จากตัวอย่างนี้ สามารถที่จะสรุปกระบวนการในการแก้ปัญหาของรัฐอย่างสั้น ๆ ได้ว่า กระบวนการแก้ปัญหาของรัฐ ยังคงเน้นและวนเวียนอยู่กับการแก้ไขปัญหาที่จะก่อให้เกิดผลในระยะสั้น เห็นผลได้เร็ว (ซึ่งก็คือปัญหาที่เล็กกว่า ก็จะแก้ไขได้ง่ายกว่า) ปัญหาที่มีความซับซ้อนและต้องเกี่ยวพันกับการปรับเปลี่ยนหรือแก้ไขนโยบายมากมายอาจได้รับการแก้ไขช้าที่สุด ภาพของการแก้ปัญหาที่มีความขัดแย้งกันนี้ เป็นไปได้ว่าเกิดจากปัจจัยทั้งทางด้านการเมืองและปัจจัยทางเศรษฐกิจ

สำหรับปัจจัยทางเศรษฐกิจ เมื่อยกเหตุการณ์จริงขึ้นมาเพื่อวิเคราะห์ ระวังปัญหาของนักลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ และปัญหาของสมัชชาคนจน จะเห็นได้ว่าประเด็นของการแก้ไขปัญหาตลาดหลักทรัพย์จะได้รับการพิจารณาความสำคัญก่อนเป็นอันดับแรก เนื่องจากระบบโครงสร้างทางเศรษฐกิจมีความสำคัญกับประเทศโดยภาพรวม

"มันเป็นความเคลื่อนไหวที่เกิดจากการเชื่อมโยงเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงแบบ Globalization หากคุณก้าวพลาดเรื่องเศรษฐกิจบนเวทีโลก ภายในวันเดียวสิ่งนี้จะกระเทือนหรือล้มโครงสร้างทางเศรษฐกิจทั้งหมดได้ เทียบกับชาวบ้าน ปัญหาไม่ต้องรีบแก้หรอก ถึง

เขาจเรียกร้องมาที่รุ่นแล้วก็ตาม มันเหมือนเป็นการขังความสำคัญ” (พนา จันทรวิโรจน์, สัมภาษณ์, 22 มกราคม 2540)

ถึงแม้ว่าคนชนบทจะพยายามใช้วิธีการเชื่อมโยงผลประโยชน์ให้อยู่ในประเด็นเรื่องการเมืองมีสิทธิเหนือทรัพยากร เช่นเดียวกับที่ชนชั้นกลางใช้กับเรื่องของเศรษฐกิจและการเมืองแล้วก็ตาม แต่ความชัดเจนของข้อมูลตัวเลขหรือรายงานทางเศรษฐกิจยังคงมีความแตกต่างจากตัวเลขที่ได้จากตลาดหลักทรัพย์ ที่ตัวเลขทุกตัวบนกระดานคำหั้นคือมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ที่แท้จริง ในขณะที่ปัญหาผู้ไม่มีที่ดินทำกิน อาจจะตีค่าออกมาเป็นตัวเลขให้เข้าใจได้ยากกว่า

สำหรับปัจจัยทางการเมือง เนื่องจากชนชั้นกลางในกรุงเทพฯ เป็นกลุ่มคนที่มีอำนาจและบทบาททางการเมืองในลักษณะของผู้มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ กระแสของการเรียกร้องของคนกลุ่มนี้จึงส่งผลกระทบต่ออำนาจของรัฐบาล หากชนชั้นกลางพบว่ารัฐบาลไม่มีความสามารถในการแก้ปัญหาตามเกณฑ์ที่กลุ่มชนชั้นกลางได้ตั้งความหวังไว้ และโดยเฉพาะกับการแก้ปัญหาโครงสร้างที่สำคัญ (เศรษฐกิจ) ที่ส่งผลกระทบต่อตรงกับชนชั้นกลาง หากรัฐบาลต้องการตัดปัญหาขัดแย้งกับชนชั้นกลาง วิธีการหาเสียงโดยการเข้าช่วยเหลือในปัญหาของชนชั้นกลางก่อน ย่อมจะเป็นการชะลอความไม่พอใจและกระแสทางการเมืองของประชาชนและสื่อมวลชนที่มีต่อการบริหารงานของรัฐบาลได้ช่วงระยะเวลาหนึ่ง

ในทางกลับกัน คนชนบทผู้ซึ่งขาดกลไกตลาดที่ใช้ควบคุมสื่อมวลชน ในการประสานผลประโยชน์และเชื่อมโยงท้องถิ่นให้เข้าร่วมแสดงพลังพร้อมกัน ทำให้ประเด็นของคนชนบทกลายเป็นประเด็นท้องถิ่นที่มีผู้เข้าร่วมเฉพาะคนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาโดยตรงเท่านั้น จากจุดนี้เองที่ทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า กลุ่มที่ขาดโอกาสในการเข้าถึงและรู้กลยุทธ์ในการใช้สื่อมวลชน นอกจากจะไม่สามารถรักษาผลประโยชน์ทางชนชั้นของตนได้แล้ว ยังมีผลต่อความเข้มแข็งหรืออ่อนแอของกลุ่มอีกด้วย จึงไม่น่าแปลกใจที่คนชั้นกลางจะสามารถใช้กลไกต่าง ๆ ทางสังคมในการปกป้องและรักษาผลประโยชน์ทางชนชั้นได้ดีกว่าชนชั้นอื่น ๆ เพราะว่าชนชั้นกลางได้เชื่อมโยงความสัมพันธ์กับสื่อมวลชนด้วยกลไกตลาดไปแล้วก่อนหน้านี้

3) อำนาจในการควบคุมกลไกทางสังคม

เมื่อชนชั้นกลางเป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือตลาด และตลาดมีอำนาจเหนือสื่อมวลชน ดังนั้น อำนาจที่จะใช้ควบคุมกลไกสื่อมวลชนส่วนหนึ่งจึงอยู่ในมือของคนชั้นกลาง และการมีอยู่ของอำนาจนั้นได้เป็นเพราะ ชนชั้นกลางได้กระจายตัวอยู่ในกลไกสำคัญของสังคม

หากจะมองข้อได้เปรียบของชนชั้นกลางที่มีต่อชนชั้นล่างตามแนวคิดของมาร์กซ์ นั่นก็คือการมองไปที่การมี-ไม่มีปัจจัยการผลิต ซึ่งหมายความถึงช่องว่างของรายได้ทางชนชั้นที่แตกต่างกัน แต่ในความเป็นจริงแล้ว การมี-ไม่มีตามแนวคิดนี้ยังไม่ใช่คำตอบที่ชัดเจนนัก เนื่องจากการต่อสู้ด้านผลประโยชน์ทางชนชั้นยังคงดำเนินอยู่ตลอดเวลา และคนชั้นล่างเองก็ได้เคยสัมผัสกับการเข้าไปอยู่ในพื้นที่สื่อมวลชนมาแล้ว การเป็นผู้ชนะหรือผู้แพ้ทางอุดมการณ์ในที่นี้จึงน่าจะหมายถึงการได้ยึดครองพื้นที่ทางความคิดได้นานและบ่อยครั้งที่สุด ดังนั้นความสำคัญของอำนาจจึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับ "เงิน" เพียงอย่างเดียว แต่ประกอบไปด้วยตัวแปรอันหลากหลาย ของคน เช่น อาชีพ อำนาจหน้าที่ การศึกษา สถานภาพทางสังคมและการเมือง โลกทัศน์และจิตสำนึก อุดมการณ์ ฯลฯ

"เรามีช่องว่างที่ไม่ได้หมายถึงรายได้อย่างเดียว แต่เป็นเรื่องของสิทธิชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดนโยบาย คนชั้นกลางในกรุงเทพฯ สามารถรวมตัวเพื่อกดดันรัฐบาลได้ เพราะเขามีกำลัง มีความรู้ และทำงานอยู่ในกลไกที่สำคัญ ๆ แต่คนต่างจังหวัด ถึงจะมีแรง มีความรู้ แต่ก็ไม่ได้อยู่ในกลไกที่เข้มแข็งพอที่จะผลักดันให้เกิดอำนาจอย่างนั้นได้" (พนา จันทรวิโรจน์, สัมภาษณ์, 22 มกราคม 2540)

"เพราะว่าคนกรุงเทพฯ พูดมากและเสียงดัง คนต่างจังหวัดบางครั้งยังรอให้คนกรุงเทพฯ พูดออกมาก่อน ทำให้เราปฏิเสธความมีพลังของคนกรุงเทพฯ ไม่ได้ เพราะคนกรุงเทพฯ เป็นกลุ่มคนที่คุมกลไกโครงสร้างสังคมเกือบทั้งหมด" (สันหัตถ์ กรณ์, สัมภาษณ์, 23 ธันวาคม 2539)

การยอมรับว่าคนชั้นกลางเป็นผู้มีอำนาจในการเข้ายึดครองพื้นที่สื่อมวลชนนั้น ยังคงต้องพิจารณาลงไปในรายละเอียดอีกว่า การที่อยู่ในกลไกสำคัญ มีการศึกษา ฯลฯ จะช่วยให้ชนชั้นกลางเข้ามายืนอยู่ในพื้นที่สื่อมวลชนได้อย่างไร สิ่งที่จะอธิบายได้ค่อนข้างชัดเจนตามความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ก็คือ การที่ชนชั้นกลางได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ชนชั้นกลางเองมีส่วนในการสร้างขึ้นมานั่นก็คือ "สื่อมวลชนเป็นผลผลิตของคนชั้นกลาง" และคนชั้นกลางก็มีสื่อมวลชนเป็นส่วนหนึ่งในกิจวัตรประจำวันเสมอ

"คนชั้นกลางเป็นพวกเข้าถึงสื่อ เพราะคิดเป็นและรู้ว่าจะต้องใช้อย่างไร ในโอกาสและสถานการณ์อย่างไร แล้วสื่อก็ทำหน้าที่สะท้อนให้ แต่ชาวบ้านเขาใช้หนังสือพิมพ์ไม่เป็นเพราะว่ามันไม่ได้อยู่ในชีวิตประจำวันของคนเหล่านั้น สุดท้ายคนที่จะเป็นผู้เชื่อมต่อกับคนเป็นชนชั้นกลางในกลุ่ม NGO" (พนา จันทรวิโรจน์, สัมภาษณ์, 22 มกราคม 2540)

เพราะความผูกพันระหว่างชนชั้นกลางและสื่อมวลชน ซึ่งในที่นี้หมายถึงความผูกพันทางด้านการสื่อสารในแบบของชนชั้นกลาง อันได้แก่ กฎ กติกา มารยาท ในการใช้และเข้าถึงสื่อมวลชน (ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเงื่อนไขการเลือกจดหมายลงตีพิมพ์) จึงสามารถกระทำการสื่อสารได้อย่างกว้างขวางมากกว่าคนชั้นล่าง (สามารถสื่อสารได้ด้วยตัวเอง) ในขณะที่คนชั้นล่างจะไม่สามารถผูกสัมพันธ์ทางการสื่อสารกับสื่อมวลชนได้ดีเท่าคนชั้นกลาง ทำให้คนชั้นล่างมีโอกาสเข้าไปใช้พื้นที่ทางความคิดในสื่อมวลชนได้น้อยกว่า แต่จะแสดงออกในภาพของการกระทำ (ซึ่งเป็นข่าว) เสียเป็นส่วนใหญ่ เช่น การรวมตัวของมือแรงงาน มือเกษตรกรต่าง ๆ ซึ่งจากสภาพการณ์เช่นนี้จึงคาดคะเนได้ว่า ขั้นตอนที่จะทำให้การสื่อสารกับสื่อมวลชนของคนชั้นล่างหรือชนชั้นแรงงานสามารถประสบผลสำเร็จในข้อเรียกร้องได้มากยิ่งขึ้นนั้น จะต้องมีการปรับตัวของการแปรระบบ (Adaptation) ความคิดทางอุดมการณ์ให้เป็นระบบการสื่อสารกับมวลชนให้ได้เสียก่อน จึงจะสามารถเข้าสู่ระบบการใช้พื้นที่สื่อมวลชนได้ เพื่อหาแนวร่วมทางอุดมการณ์จากสังคม โดยมี NGO (ซึ่งเป็นคนชั้นกลาง) คอยเป็นผู้ชี้แนะ เช่น กรณีของสมัชชาคนจน (ที่จับมือร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชน) ได้เข้ามายื่นหนังสือเรียกร้องต่อรัฐบาล และสามารถสร้างความสนใจในประเด็นผลประโยชน์ของตนผ่านสื่อมวลชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พิเชียร อำนางวรประเสริฐ, สมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2540) แต่อย่างไรก็ตาม ในขณะที่ประเด็นการเมืองและเศรษฐกิจยังคงเป็นกระแสหลักของสังคม ทำให้ชนชั้นกลางสามารถสื่อสารกับสื่อมวลชนและสังคมที่มีอุดมการณ์และผลประโยชน์อันมีจุดร่วมเดียวกันอยู่ที่ประเด็นทางการเมืองและเศรษฐกิจได้มากกว่าอยู่นั่นเอง (พนาจันทร์วิโรจน์, สมภาษณ์, 22 มกราคม 2540)

(ข) ทัศนะจากชนชั้นกลางทั่วไป

จากบทสัมภาษณ์เกี่ยวกับอุดมการณ์ของชนชั้นกลางและผลประโยชน์ทางชนชั้น ผู้วิจัยพบว่ามีความหลากหลายอยู่มากทั้งในด้านแนวคิดและวิธีการปฏิบัติของผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งส่วนหนึ่งมีหลักฐานยืนยันจากการแบบแผนการสื่อสารทางการเมืองของชนชั้นกลางตามที่ได้อธิบายไปแล้ว และอีกส่วนหนึ่ง จำเป็นที่จะต้องพิจารณาจากแนวคิดเกี่ยวกับผลประโยชน์ของชนชั้นกลางว่ามีเนื้อหาเป็นอย่างไรบ้าง และสื่อมวลชนได้ตอบสนองผลประโยชน์เหล่านั้นได้มากน้อยเพียงใด

ในความหลากหลายทางด้านอุดมการณ์และผลประโยชน์ของชนชั้นกลางนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปแนวคิดทางด้านอุดมการณ์และผลประโยชน์ได้เป็น 4 รูปแบบ คือ อุดมการณ์แบบผลประโยชน์ส่วนรวม, อุดมการณ์แบบผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม, อุดมการณ์ประจำวิชาชีพ และ การเชื่อมโยงอุดมการณ์ทั้งหลายเข้าไว้ด้วยกัน

i) อุดมการณ์แบบผลประโยชน์ส่วนรวม : ในแนวคิดเกี่ยวกับผลประโยชน์นี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้แสดงให้เห็นว่าผลประโยชน์ที่ตนแสวงหา หรือต้องการที่จะปกป้องนั้น เป็นยุติธรรมและเหมาะสม ที่มีความสำคัญหรือมีผลกระทบต่อสังคม และคนทุกคนชั้น

“เราทำงานเผยแพร่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เราจัดกิจกรรมเพื่อเผยแพร่ข้อมูลเพื่อให้อื่นที่ถึงแม้จะไม่ได้อยู่กับปัญหาโดยตรงได้เข้าใจและตระหนักว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ส่งผลกระทบต่อสังคมที่เราอาศัยอยู่ ซึ่งตรงนี้เมื่อเขาเข้าใจปัญหา เขาก็จะมีกิจกรรมเข้าไปทำให้เขารู้สึกอยากรักษามันเอาไว้” (ศยามล ไกยูรวงศ์, สัมภาษณ์, 9 มกราคม 2540)

“ผมไม่หวังอะไรจากการเขียนจดหมายไปหนังสือพิมพ์ แต่หวังให้ส่วนรวมได้ประโยชน์เวลาที่เขารับรู้ความเห็นของเรา เพราะสังคมของเราเจอปัญหาเยอะมาก ก็ต้องช่วยกันคิด ช่วยกันมองว่ารัฐบาลควรจะแก้ไขอย่างไรให้เศรษฐกิจมันดีขึ้น” (โกศิต ปัญญาเศรษฐ, สัมภาษณ์, 24 มกราคม 2540)

จากอุดมการณ์ที่มีลักษณะเดียวกันแต่มีเนื้อหาต่างกัน (สิ่งแวดล้อม - เศรษฐกิจ) และแสดงผลให้เห็นว่ามีผลกระทบต่อสังคมทั้งระบบนี้ แสดงให้เห็นว่า คนชั้นกลางได้พยายามให้ความสำคัญกับแนวคิดหรือสิ่งที่ตนเองยึดถือเป็นเรื่องสำคัญของสังคมโดยส่วนรวม อันเป็นการพยายามที่การสร้างภาวะการนำทางความคิด (Hegemonize) ให้กับสังคมของคนชั้นกลางในด้านที่แตกต่างกันออกไป และแนวร่วมที่จะตามมานั้น จะมีมากน้อยแค่ไหน จึงขึ้นอยู่กับความสามารถในการเผยแพร่อุดมการณ์ด้วยวิธีต่าง ๆ โดยเฉพาะการใช้สื่อมวลชนเป็นเวทีในการเผยแพร่ทางด้านอุดมการณ์เหล่านี้

ii) อุดมการณ์แบบผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม : ผู้ให้สัมภาษณ์มีทัศนคติต่อผลประโยชน์ของความ เป็นกลุ่มในลักษณะที่แสดงให้เห็นว่า ผลประโยชน์ของกลุ่ม (ที่ตนมีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง) ได้กลายเป็น

อย่างไรก็ตาม ผลประโยชน์ส่วนรวมในทัศนะข้างต้นนี้ ต้องยอมรับว่าถ้ามองกันอย่างถี่ถ้วนแล้ว ก็เป็นผลประโยชน์ของคนบางกลุ่มในสังคม แต่ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เจตนาของผู้เผยแพร่อุดมการณ์จาก คำให้สัมภาษณ์นั้น ยังคงมุ่งประเด็นไปที่ผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นประการแรก ซึ่งผู้วิจัยพิจารณาไปถึงบริบทที่แวดล้อมจากคำให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับอุดมการณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์เอง เช่น แนวคิดเกี่ยวกับสังคมและลัทธิบริโภคนิยม ของศยามล ไกยูรวงศ์ เป็นต้น

เป็นที่รับรู้หรือเป็นผลประโยชน์ของสังคมในทางหนึ่ง โดยได้รับการแพร่กระจายผลประโยชน์เหล่านี้จากสื่อมวลชนนั่นเอง

“ส่วนหนึ่งต้องเข้าใจว่ากรุงเทพมันเป็นอะไรที่ใหญ่โตในความรู้สึก ถึงแม้จะตีกรอบว่าเป็นเรื่องของคนกรุงเทพ แต่มันไม่ได้หมายความว่าเพียงแค่นั้น เพราะมันมีระบบที่ใหญ่โต วุ่นวาย อย่างเรื่องรถติดของคนกรุงเทพ ถึงจะเป็นปัญหาของคนกรุงเทพ แต่คนอื่นเขาก็รับรู้ได้จากข่าวจากสื่อมวลชน และเดี๋ยวนี้กลายเป็นว่าเรื่องน้ำท่วมขัง ถนนพังก็เป็นข่าวได้ มีรายการให้ร้องเรียนมากมาย” (ปฐม สรรพพชดาญาณ, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2539)

“ที่เราไปยื่นหนังสือกับรัฐบาลก็เพราะว่าภาวะเศรษฐกิจมันย่ำแย่มาก พวกเราที่เป็นนักธุรกิจระดับกลางก็ได้รับผลกระทบกระเทือนอย่างมาก นักลงทุนในตลาดหุ้นก็ Suffer มาก ถ้าเราไม่เคลื่อนไหวหรือออกมาทำอะไรเลย รัฐบาลอาจจะเข้าใจว่ามันยังไปไหว ก็อาจจะอยู่ไปเรื่อย ๆ ไม่ปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลง แนวโน้มมันก็จะแยกลงเรื่อย ๆ หากเป็นเช่นนั้นก็ไม่ต้องพูดถึงคนระดับล่างว่าจะเสียหายอีกเท่าไร เราจึงต้องเคลื่อนไหว” (พิเชียร อำนาจวรประเสริฐ, สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2540)

จากคำให้สัมภาษณ์นี้แสดงให้เห็นว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ ต่างเห็นความสำคัญในผลประโยชน์ของตนเองว่ามีความสำคัญและสามารถกระจายแนวคิดเพื่อให้คนกลุ่มอื่น หรือคนชนชั้นอื่นได้เห็นความสำคัญของผลประโยชน์ตามอุดมการณ์ของตนเองว่ามีความสำคัญที่ต้องตระหนัก เช่น ปัญหาการจราจรของคนเมือง (ที่มีเงินซื้อรถยนต์) ปัญหาของนักลงทุน (ที่มีเงินซื้อหลักทรัพย์) ได้ส่งผลให้เป็นปัญหาของคนที่ไม่มียศ และไม่มีหลักทรัพย์ไปด้วยเช่นเดียวกัน ทั้งนี้สื่อมวลชนได้ทำหน้าที่ในการเผยแพร่อุดมการณ์และผลประโยชน์เหล่านี้อีกครั้ง เนื่องจากปัญหาของคนชั้นกลางได้กลายเป็นปัญหาของสังคมส่วนรวมที่ต้องเผชิญปัญหาอยู่ภายใต้กรอบสังคมเดียวกัน และในสังคมเดียวกันนี้เองที่ชนชั้นกลางได้แสดงให้เห็นแล้วว่า สามารถเข้ายึดพื้นที่ทางด้านอุดมการณ์และผลประโยชน์ด้วยการทำ War of Position ในสื่อมวลชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น จากการเป็นข่าว หรือ รายการที่สื่อมวลชนเปิดโอกาสให้ประชาชนทำเรื่องร้องเรียนผ่านสื่อได้อย่างเต็มที่

ยกตัวอย่างจากรายการโทรทัศน์ เช่น รายการทอล์กโชว์คนเมือง (ไอทีวี) หรือ รายการสะกิดข่าว (ช่อง 7) หรือรายการวิทยุ เช่น จส.100 (FM 100) หรือ ร่วมด้วยช่วยกัน (FM 97.5, AM 873) และคอลัมน์จดหมายร้องทุกข์ในหนังสือพิมพ์ต่างๆ

iii) อุดมการณ์ประจำวิชาชีพ : ผู้ให้สัมภาษณ์ในอาชีพที่แตกต่างกัน ต่างมีแนวทางในการรักษาผลประโยชน์ทางด้านอุดมการณ์ตามเนื้อหาของวิชาชีพ และโดยภาพรวมแล้วจะเห็นได้ว่า แต่ละฝ่ายได้แสดงทัศนคติต่อสื่อมวลชนในการตอบสนองผลประโยชน์ทางชนชั้นแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับว่าบุคคลนั้นได้ดำเนินวิชาชีพที่มีความเกี่ยวข้องกับชนชั้น หรือลักษณะของกลุ่มแบบใดมากกว่า

“อาชีพข้าราชการก็ต้องคลุกคลีกับประชาชน ยิ่งโดยตำแหน่งของผลคือปลัดฯ ก็ต้องพบชาวบ้าน มีออกพื้นที่ในต่างจังหวัด เราก็ไปให้ความรู้กับชาวบ้านเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น ไปดูว่าอบต.เป็นอย่างไร คือทุกอาชีพต่างมีช่องทางในการตอบสนองอุดมการณ์ะครับ ขึ้นอยู่กับวิธีการและรูปแบบ แต่สิ่งหนึ่งที่สังเกตได้ก็คือ คนชนบทค่อนข้างจะเสียเปรียบคนชั้นกลางในเรื่องของการใช้สื่อเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่ม ผมรู้สึกว่าสื่อของเราเสนอข่าวของคนชนบทน้อยไป แล้วก็ไม่ค่อยหลากหลาย ในขณะที่คนชั้นกลางที่ใกล้ชิดสื่อ ก็ยังมีพลังในการเรียกร้องสื่อให้หันมากมองได้มากขึ้นเรื่อยๆ ” (ศศิณี พัฒนภิรมย์, สัมภาษณ์, 15 กันยายน 2539)

“อาชีพครูมันไม่กว้างหรือมีโอกาสได้แสดงออกต่อสังคมมากนัก แต่เราก็มีอุดมการณ์ของเราที่ตกค้างมาตั้งแต่สมัยเป็นวัยรุ่น มันก็ยังอยู่ แล้วเราก็หาทางที่จะทำให้มันคงอยู่ต่อไป โดยการถ่ายทอดไปยังคนรุ่นหลังซึ่งก็คือ นักเรียน แต่ก็เป็นการทำโดยทางอ้อม เพราะจรรยาบรรณของครูเป็นเพียงผู้ชี้แนะแนวทางเท่านั้นเอง ซึ่งส่วนใหญ่ก็แทรกผ่านไปที่การเรียนการสอน เป็นการให้ความรู้เพื่อให้นักเรียนมีมุมมองที่กว้างขึ้นนอกเหนือไปจากตำราเรียน โดยเราจะใช้ข่าวสารจากหนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือในการสื่อสารความคิดเห็นของเราไปสู่นักเรียนอีกทีหนึ่ง” (รัตนวรรณ เผ่าวนิช, สัมภาษณ์, 13 มกราคม 2540)

การยึดอุดมการณ์ประจำวิชาชีพเป็นหลักในการต่อสู้ทางด้านอุดมการณ์ จัดเป็นวิธีการต่อสู้และการเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมืองที่เข้าถึงตัวผู้ถูกถ่ายทอดอย่างใกล้ชิดและเป็นไปลักษณะของการสื่อสารระหว่างบุคคลมากกว่าที่จะเข้าไปใช้สื่อมวลชนในการเผยแพร่อุดมการณ์ โดยสื่อมวลชนจะทำหน้าที่เป็นเพียงเครื่องมือสื่อสารในฐานะที่เป็นแหล่งข้อมูลให้ผู้ให้สัมภาษณ์ใช้ประกอบการถ่ายทอดอุดมการณ์และผลประโยชน์ต่าง ๆ ให้ความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ผู้ให้สัมภาษณ์ก็ได้แสดงทัศนคติให้เห็นด้วยว่า เรื่องของชนชั้นที่แตกต่างกัน ทำให้ได้รับผลประโยชน์จากสื่อมวลชนไม่เท่ากัน ทั้งในด้านความหลากหลายของข่าวสารข้อมูล และปริมาณพื้นที่ในการนำเสนอ โดยที่ชนชั้นกลาง (หรือลูกหลานชนชั้นกลาง) ยังคงได้รับประโยชน์จากข่าวสารจากสื่อมวลชนมากกว่าคนชนบทอยู่นั่นเอง

iv) การเชื่อมโยงอุดมการณ์เฉพาะกลุ่ม / อุดมการณ์วิชาชีพ เข้ากับ อุดมการณ์ผลประโยชน์ส่วนรวม : เป็นการผนวกเอาอุดมการณ์ทั้งหลายเข้าไว้ด้วยกันแล้วสร้างขึ้นเป็นจุดร่วมของอุดมการณ์ขึ้นมาใหม่ โดยเฉพาะชนชั้นกลางที่ผ่านประสบการณ์ชีวิตและประสบการณ์ทางการเมือง จนกระทั่งเข้าสู่ยุคทุนนิยมในเวลาต่อมา

“อาชีพสื่อมวลชนที่ทำอยู่ รวมกับความที่เรามาจากระดับล่าง เวลาเราเจอปัญหาในพื้นที่ ซึ่งเราได้เคยเรียนรู้มาก่อน พอมาถึงจุดนี้เราก็เลยเอนเอียงที่จะเป็นปากเป็นเสียงให้กับคนกลุ่มนี้มากกว่า” (ชาคริต สุดสายเนตร, สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2540)

“อย่างผมที่มาทำงานด้านนี้ เพื่อนก็ว่าเหมือนกัน ไปเรียนวิศวะมาตั้ง 9 ปี จบมากลับมาทำงานที่ไม่ตรงกับสาขาเท่าไร ที่มาทำงานเกี่ยวกับชุมชนเพราะมันเป็นงานที่ได้ช่วยคน สนับสนุนให้เขามีโอกาสมาร่วมธุรกิจกับเรา คือชาวบ้านเขาไม่ค่อยได้รับโอกาสในการเป็นเจ้าของธุรกิจหรือทำอะไรตรงนี้ เราก็เข้ามาสร้างการเรียนรู้ ให้เขาได้สร้างฐานะให้กับตัวเอง ทำให้เขาแข็งแรงพอที่ชุมชนจะได้ไม่แตกสลาย” (บุชา บุชารธรรม, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2539)

“ถึงแม้จะไม่ได้ทำสื่อโดยตรง แต่การเป็นสถาปนิกที่ดีในองค์กรที่ทำงานด้านสื่อมวลชน อย่างน้อยก็ช่วยพัฒนาให้มันก้าวหน้าไปอย่างมีจิตวิญญาณ ไม่ใช่ก้าวไปแต่ตัว หรือโตแต่หัว หรือการหากำไรเข้าบริษัทอย่างเดียว ต้องทำให้มันมีประสิทธิภาพและต้องมีจุดยืนในการช่วยคนที่เสียเปรียบในสังคม” (วิภา ดววมณี, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2539)

การเป็นผู้ที่มีบทบาทในการเผยแพร่อุดมการณ์และผลประโยชน์ทางชนชั้นของผู้ให้สัมภาษณ์จะเป็นไปในทิศทางใดนั้น ขึ้นอยู่กับความใกล้ชิดกับสื่อมวลชนในระดับที่แตกต่างกันด้วย ในที่นี้จะเห็นได้ว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีความสามารถในการถ่ายทอดอุดมการณ์ผ่านสื่อมวลชนได้เรียงตั้งแต่ระดับนโยบาย (วิภา ดววมณี) ฝ่ายปฏิบัติ (ชาคริต สุดสายเนตร) และในฐานะผู้รับสารจากสื่อมวลชน (บุชา บุชารธรรม) ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นหลักฐานยืนยันเกี่ยวกับสถานภาพของชนชั้นกลางในการเผยแพร่อุดมการณ์ของตนผ่านสื่อมวลชนได้อย่างกว้างขวาง และมีทางเลือกที่จะกระทำการต่อสู้ทางด้านอุดมการณ์ได้อย่างหลากหลายวิธีการ ทั้งในฐานะผู้ส่งและผู้รับสาร

อย่างไรก็ตาม ในกรณีนี้ผู้วิจัยได้พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการเผยแพร่อุดมการณ์และผลประโยชน์ของตนในสื่อมวลชนที่แตกต่างไปจากทัศนะข้างต้น ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับผลกระทบที่จะได้รับในภายหลังจากการแสดงบทบาทในการเผยแพร่อุดมการณ์

"เพราะว่าผ่านและพบเจอการแสดงออกทางความคิดเห็นในสังคมที่แตกต่างกันมาก ในช่วงที่อยู่ต่างประเทศ เรามีเสรีภาพมากและบรรยากาศมันก็เอื้ออำนวย เราพร้อมที่จะแสดงความคิดเห็นของเราเต็มที่ โดยการเขียนบทความหรือจดหมายไปยังหนังสือพิมพ์ แต่เมื่อกลับมาที่เมืองไทย สถานะที่เปลี่ยนไป คือเป็นอาจารย์ กับสภาพสังคมที่ยังไม่เปิดกว้างมากนัก การจะพูดอะไรออกไปก็ต้องระวัง ทำให้การถ่ายทอดความคิดเห็นถูกจำกัดในกลุ่มเล็ก ๆ ผมก็เลยพยายามหลีกเลี่ยงโดยเฉพาะการใช้สื่อมวลชน ทั้งที่ผมมองเห็นปัญหานั้น แต่เราทำอะไรไม่ได้หรอก เพราะเราไม่มีอำนาจที่จะเปลี่ยนแปลง" (ลีซา ซัมมัน, สัมภาษณ์, 13 มกราคม 2540)

ถึงแม้ผู้ให้สัมภาษณ์จะสามารถรวบรวมหรือเชื่อมโยงอุดมการณ์และผลประโยชน์เอาไว้ได้ แต่ก็ได้ไม่นำมาใช้ในการต่อสู้ หรือเผยแพร่ออกไปในวงกว้างมากนัก โดยจะใช้กับกลุ่มเล็ก ๆ ที่เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลมากกว่าที่จะเข้าไปใช้สื่อมวลชน ทำให้ความเข้มข้นของการต่อสู้ทางด้านอุดมการณ์ในสื่อมวลชนแตกต่างไปจากผู้ให้สัมภาษณ์คนอื่น ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นการสร้างกรอบในการสื่อสารทางการเมืองให้จำกัดอยู่แต่เพียงแวดวงวิชาชีพมากกว่า ถึงแม้ผู้ให้สัมภาษณ์จะสามารถเชื่อมโยงและค้นพบแนวทางที่จะแก้ปัญหาก็ตาม ส่วนหนึ่งของการจำกัดบทบาทของตัวเองเป็นเพราะบุคคลนั้นอาจเกิดจากการเปรียบเทียบเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของสังคมที่มีความแตกต่างกัน ทั้งที่ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคุ้นเคยอยู่ในประเทศที่มีเสรีภาพในการแสดงออกอย่างมาก (สหรัฐอเมริกา) แต่เมื่อกลับมาใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทย กลับไม่แสดงบทบาทใด ๆ ในทางการเมือง (ซึ่งเป็นบ้านเกิดของตัวเอง) ซึ่งกรณีนี้ ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า อาจเกิดจากสาเหตุของความไม่แน่ใจในเสรีภาพของสื่อมวลชน, สวัสดิภาพของตนเองในทางวิชาชีพ รวมไปถึงการคาดหวังในผลของการแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรม แต่ไร้ซึ่งอำนาจในการจัดการแก้ไขกับปัญหา ซึ่งสาเหตุเหล่านี้อาจมีส่วนทำให้บุคคลหรือชนชั้นกลางแสดงบทบาทเป็นผู้เฉยชาทางการเมืองในที่สุด

จากอุดมการณ์ทั้ง 4 รูปแบบของชนชั้นกลาง ได้แสดงให้เห็นแล้วว่า แต่ละอุดมการณ์ล้วนแต่มีความสัมพันธ์ในแง่ของการตอบสนองผลประโยชน์ทางด้านอุดมการณ์รวมอยู่ด้วย การจะตอบคำถามว่าหนังสือพิมพ์สามารถตอบสนองผลประโยชน์ทางชนชั้นให้กับชนชั้นกลางได้มากน้อยแค่ไหนก็ย่อมขึ้นอยู่กับว่า อุดมการณ์ของชนชั้นกลางสามารถเข้าไปทำการเผยแพร่และทำงานในโลกใต้นั้นได้สำเร็จหรือไม่เช่นกัน และจากปรากฏการณ์เหล่านี้สามารถอธิบายถึงภาพของการใช้สื่อมวลชนในฐานะเครื่องมือทางการเมืองที่จะตอบสนองผลประโยชน์ของชนชั้นกลางได้ดังต่อไปนี้

- ในขณะที่ชนชั้นกลางทั่วไป จะใช้สื่อมวลชนในฐานะแหล่งข้อมูลประกอบกับอุดมการณ์และผลประโยชน์ทางวิชาชีพ แต่จะมีชนชั้นกลางจำนวนหนึ่งที่สามารถใช้สื่อมวลชนในการเผยแพร่

อุดมการณ์ หรือใช้เป็นเวทีในการต่อสู้ทางอุดมการณ์ได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับสื่อมวลชนในระดับที่แตกต่างกัน ตั้งแต่ระดับนโยบาย ฝ่ายผลิต ไปจนกระทั่งผู้รับสารที่สามารถโต้ตอบกับสื่อมวลชนได้เป็นอย่างดี เช่น กลุ่ม NGO กลุ่มนักธุรกิจ อย่างไรก็ตามหากจะพูดกันตามความเป็นจริงแล้ว สื่อมวลชนยังคงอยู่ภายใต้การควบคุมของนายทุน ที่จะเป็นผู้กำหนดทิศทาง การเคลื่อนไหว หรือการสนับสนุนบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมอยู่ดี

- ในอุดมการณ์ทั้ง 4 รูปแบบนี้จะเห็นได้ว่า ชนชั้นกลางในแต่ละอุดมการณ์ต่างก็พยายามที่จะผลักดันอุดมการณ์และผลประโยชน์ของตนให้เข้าสู่อำนาจเป็นประเด็นสาธารณะ หรือทำให้เห็นว่าเป็นผลประโยชน์ที่ทุกคนมีส่วนได้เสียในเรื่องดังกล่าว หรือถ้าไม่ใช่ผลประโยชน์ที่มีส่วนได้เสีย ก็พยายามที่จะตอกย้ำสังคมให้เกิดการรับรู้เกี่ยวกับปัญหานั้นอย่างต่อเนื่อง โดยการเข้าไปใช้สื่อมวลชนเป็นผู้ขยายภาพดังกล่าวออกสู่สังคม ให้เกิดการยอมรับในอุดมการณ์และผลประโยชน์นั้นอย่างยินยอมพร้อมใจ

- จากความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับสื่อมวลชน ตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงฝ่ายผลิต แสดงให้เห็นว่าชนชั้นกลางน่าจะเป็นผู้ที่สามารถใช้สื่อมวลชนได้ดีกว่าและมากกว่าชนชั้นล่าง (หากไม่พิจารณาถึงอำนาจของนายทุน) และไม่เพียงแต่การเป็นผู้ที่อยู่ในแวดวงสื่อมวลชนเท่านั้น ชนชั้นกลางในฐานะผู้รับสารยังสามารถใช้สื่อมวลชนได้จากอำนาจของการเป็นผู้บริโภคที่มีกำลังซื้อข่าวสารอีกด้วย

- จะสังเกตได้ว่าชนชั้นล่างได้พยายามใช้วิธีเดียวกันกับชนชั้นกลางในการใช้เวทีสื่อมวลชนในการต่อสู้ทางด้านอุดมการณ์และผลประโยชน์ แต่อย่างไรก็ตามชนชั้นกลางยังคงรักษาพื้นที่ด้านอุดมการณ์ไว้ได้ค่อนข้างจะยาวนานกว่า โดยเฉพาะประเด็นทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง (ในช่วงระยะเวลาที่กว่าจะล้มรัฐบาลได้มักจะยาวนานกว่าการได้มาซึ่งรัฐบาล) หรือแม้แต่ในประเด็นปัญหาอื่นๆ และจากความสำเร็จเปรียบเช่นนี้ ชนชั้นล่างจึงพยายามที่จะรวมตัวกับชนชั้นกลางบางกลุ่ม โดยเฉพาะองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ในการร่วมต่อสู้ทางด้านอุดมการณ์ (รวมไปถึงการได้รับการสนับสนุนจากนักการเมืองบางคน ซึ่งทำให้เกิดการสร้าง Historical Block) และการวางกลยุทธ์ในการใช้สื่ออย่างได้ผล และสามารถยึดพื้นที่สื่อมวลชนได้ในระยะเวลาที่ยาวนานขึ้นกว่าในอดีต

ไม่ว่าต่างฝ่ายจะยืนอยู่บนอุดมการณ์และทำการต่อสู้เพื่อผลประโยชน์แบบใด สิ่งหนึ่งที่เป็นความจริงอย่างหนึ่งที่ทุกคนหรือทุกชนชั้นไม่อาจปฏิเสธความเป็นไปของมันได้ก็คือ ความต้องการที่จะตอบสนองและปกป้องผลประโยชน์ของตัวเองหรือพยายามที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นใกล้ตัวก่อนเป็นอันดับแรก หากแต่ว่าความได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างชนชั้นเป็นต้นเหตุสำคัญที่ทำให้ทั้งสองฝ่ายที่ยึดครองสามารถกำชัยชนะเหนือทางด้านอุดมการณ์ในสังคมอยู่บ่อยครั้ง

สำหรับสื่อมวลชนซึ่งเป็นพื้นที่ทางความคิดเห็นของทุกชนชั้นได้แสดงให้เห็นแล้วว่าตลอดช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา หนังสือพิมพ์ได้ยืนอยู่ข้างฝ่ายประชาชนมาโดยตลอด (ตามประวัติศาสตร์ของหนังสือพิมพ์) และภายในกลุ่มประชาชนผู้เปิดรับข่าวสารนี้เองที่ได้ทำการต่อสู้ทางอุดมการณ์ในการแย่งชิงพื้นที่เพื่อเผยแพร่อุดมการณ์ของตนให้ได้รับการยินยอมว่าเป็นนิติสาธารณะที่ทุกคนมีส่วนร่วมได้ส่วนเสีย หรือตระหนักถึงความเดือดร้อนนั้นอย่างเข้าใจ และเมื่อมองกลุ่มย่อยลงมาเฉพาะเพียงแค่ชนชั้นกลาง อุดมการณ์อันหลากหลายของคนชั้นกลางก็ยังทำการต่อสู้และเคลื่อนไหวอยู่ภายในกลไกสังคมอยู่ตลอดเวลา ในขณะที่หนังสือพิมพ์ต้องทำการคัดเลือกว่าความเคลื่อนไหวของชนชั้นใด กลุ่มใดเหมาะสมที่จะได้ปรากฏตัวอยู่ในพื้นที่ของสื่อมวลชนเพื่อแสดงอุดมการณ์และใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชนในการเผยแพร่อุดมการณ์ ซึ่งจากสภาพโดยทั่วไปแล้วจะพบว่า ชนชั้นกลางเป็นกลุ่มที่สามารถยึดพื้นที่สื่อมวลชนในการเสนออุดมการณ์ได้ยาวนานกว่าชนชั้นล่าง และสามารถใช้สื่อมวลชนในการตอบสนองผลประโยชน์ได้อย่างเต็มที่มากกว่า